

HISTORISCHE KRING EEMNES

december 2011 jaargang 33, nr. 4

verschijnt viermaal per jaar

DOEL VAN DE VERENIGING IS:

Bevordering van de kennis van-en de belangstelling voor de geschiedenis in algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met aansluitend gebied, in het bijzonder.

BESTUUR

Voorzitter:

Mw. N.E. Lemckert, Struisgras 21
3755 WB Eemnes, 035-5311913

Secretaris:

J.J. Groeneveld, Zilver schoon 37,
3755 TH Eemnes, 035-5381609

Penningmeester:

J. Frantsen, 035-5310442
HKE-Girorekening nr. 2080362
HKE-Rabobank nr. 315911425

Leden:

H.A. van Hees, 035-5389849
J.B. Nouwens, 035-5389239
R.T. van der Schaaf, 035-5386094
Mw. E.C.M. Seure, 035-5310129
J.J. Smids, 035-5387572
J.J. van Wijk, 035-5314689

LEDENADMINISTRATIE

G.A.M. van Wijk-Blom, 035-5314689,
Raadhuislaan 39, 3755 HA Eemnes.

Lidmaatschap leden € 14,- p.j.,
incl. kwartaalblad, excl. verzendkosten.
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Losse nummers € 4,- excl. verzendkosten

INTERNET HKE-ACTUEEL

www.historischekringeemnes.nl
info@historischekringeemnes.nl

KWARTAALBLAD

Redactieadres/advertenties

Graanoogst 3, 3755 HN Eemnes,
035-5387572, jjsmids@casema.nl

Eindredacteur:

Joop Smids

Opmaak:

Hans van Gelder

Druk:

Graficient Printmedia – Almere

WERKGROEPEN

Bebouwingsgeschiedenis:

R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:

J. Frantsen, 035-5310442

Beheer archief en voorwerpen:

J.J. Groeneveld, 035-5381609
J.J. Smids, 035-5387572

Bibliografie:

R.T. van der Schaaf, 035-5386094

Foto's:

P. Scholte, 035-5387269

Genealogie:

H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:

H.A. van Hees, 035-5389849

Tentoonstelling:

J.J. Smids, 035-5387572

Website:

W.A.M. de Witte, 035-5388130

© 2011 Historische Kring Eemnes. Alle rechten voorbehouden. Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie. De uitgever heeft er naar gestreefd de rechten van illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen nog bepaalde rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich te wenden tot de uitgever: info@historischekringeemnes.nl. Auteurs die in dit tijdschrift publiceren geven daarmee onvoorwaardelijk toestemming tot het in digitale vorm opnemen in openbare databases.

Inhoud

Oudheidkamer	155
Van de voorzitter	156
Uitgroei van Eemnes van 1930 tot 2010 (<i>Rom van der Schaaf</i>)	157
Het levensverhaal van twee onderduikers in Eemnes (<i>Henk van Hees</i>)	172
Opening tentoonstelling "Vissen achter het net"	214
Afronding klokkenplan (<i>Jaap Frantsen en Liesbeth Lemckert</i>)	217
Herfstavond 2011 hoogtepunt voor HKE (<i>Jaap Groeneveld</i>)	220
Voorintekening Fotoboek Wakkerendijk Eemnes	223
Gezocht / Ledenvergadering HKE	224
Hengelsportvereniging FLEVO 50 jaar (<i>Jan van Wijk</i>)	225
800ste HKE lid / Nieuwjaarsreceptie	229
Catalogus bibliotheek op HKE-website (<i>Rom van der Schaaf</i>)	231
Inleveren kopij voor het volgend nummer	232

Van de redactie

Een dubbeldik nummer van het kwartaalblad van de Historische Kring heeft u nu in handen. De hoeveelheid aan kopij die onze Eemnesser auteurs dit jaar produceerde kent geen grenzen. Naast de Historische Canon van Eemnes (176 blz.) nu weer een blad van 80 pagina's, wat deze jaargang op een omvang van 232 bladzijden brengt. Voorwaar een uitzonderlijke prestatie van het schrijverscollectief. Het schrijven van artikelen en zoeken naar geschikte illustraties kost in de regel veel tijd, omdat onderzoek en raadplegen van archieven een noodzaak is. Het verwoorden naar een voor iedereen begrijpelijk artikel is niet altijd even gemakkelijk. De vaak lovende woorden die we van onze leden ontvangen doen ons veronderstellen dat de auteurs een ruime voldoende halen. De waardering

uit zich ook in een groeiend aantal leden, het achthonderdste lid heeft zich inmiddels gemeld.

De HKE geeft in het kwartaalblad aandacht aan jubilerende Eemnesser verenigingen. Dit keer hebben wij Hengelsportvereniging FLEVO (50 jaar) en Tennisvereniging Eemnes (40 jaar) uitgenodigd samen een tentoonstelling te houden in de Oudheidkamer. Beide verenigingen kennen een groot aantal leden wat hopelijk kan resulteren in een hoog aantal bezoekers.

Tot slot. Bij een uitzonderlijk interview met onderduikers, een feestelijke presentatie van de Canon en het bereiken van een record aantal leden past een kleurtje. We doen dit in een bescheiden aantal bladzijden in een uitzonderlijk dik nummer.

Joop Smids

Tentoonstelling Oudheidkamer

tot en met zaterdag 28 april 2012

jubileumtentoonstelling van:

Hengelsportvereniging FLEVO

Tennisvereniging Eemnes

Oudheidkamer Eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035-5382375

Geopend:
zaterdag van 14.00-16.00 uur
Toegang gratis

Van de voorzitter

De Historische Kring Eemnes heeft een hart voor het historisch erfgoed van Eemnes en die doelstelling heeft ze het afgelopen jaar weer meer dan waargemaakt. In de korte tijd nadat ik in september het voorzitterschap van Henk van Hees heb mogen overnemen heb ik dat in diverse vormen mogen meemaken.

De Historische Canon van Eemnes, een prachtig boekwerk, spant zeker de kroon. De belangrijke aspecten van de geschiedenis van Eemnes zijn in dit boekwerk vastgelegd en voor velen toegankelijk gemaakt. Ook op deze plaats past een woord van waardering voor allen die daar op een of andere wijze aan hebben bijgedragen.

Met de afronding van het klokkenplan is er weer een fragment aan de historie van Eemnes toegevoegd. Twee luidklokken beieren nu voor het eerst weer sinds de Tweede Wereldoorlog in de toren van de Nicolaaskerk: een genot om naar te luisteren. En het gerestoreerde uurwerk houdt ons weer bij de tijd.

Deze en diverse andere activiteiten, zoals de onderduikersreünie, waar u verderop in het blad ook over kunt lezen, kunnen alleen dankzij de enthousiaste inzet van veel vrijwilligers. Bij mijn afwegingen om het voorzitterschap te aanvaarden heeft juist dit aspect van de HKE een belangrijke rol gespeeld. De

HKE is een levende en levendige vereniging die een groot draagvlak kent in onze samenleving. Het grote aantal leden, de vrienden van de HKE en het draagvlak bij de burgerlijke overheid en de sponsors is indrukwekkend en ook uitdagend. Met die uitdaging gaan we straks weer het nieuwe jaar in.

Het bestuur is het afgelopen jaar uitgebreid met drie nieuwe leden. Behalve ikzelf zijn Betsy Seure en Bart Nouwens ook begin van het jaar toegetreden. Namens het bestuur nodig ik u van harte uit voor de Nieuwjaarsborrel op zaterdag 7 januari 2012 van 16.00 tot 18.00 uur in onze Oudheidkamer. Wellicht ook een leuke gelegenheid om ook de geschiedenis van de Tennisvereniging Eemnes en de hengelsportvereniging FLEVO te bewonderen en jezelf of bekenden te herkennen op een van de oude foto's.

Liesbeth Lemckert

Uitgroei van Eemnes van 1930 tot 2010

deel 1 DE WOONBUURTEN

ROM VAN DER SCHAAF

Van 1930 tot 2010 steeg het aantal inwoners in Eemnes van 1875 tot ongeveer 8900. Dat ging gepaard met een grote uitbreiding van het aantal woonhuizen; van ongeveer 500 tot 3600. In bepaalde periodes werd vooral gebouwd voor inwoners van Eemnes, terwijl er in andere periodes juist een groei was van buiten het dorp. In 1971 was er zelfs een plan om ± 300 huizen per jaar te bouwen, terwijl ± 50 per jaar voldoende was voor de eigen bevolking. Men wilde in Eemnes 5000 woningen hebben in 1985. Dit artikel laat iets zien van de vele discussies vanaf 1967 en geeft de resultaten. De met de uitbreiding gepaard gaande verandering van winkels en voorzieningen wordt behandeld in deel 2, dat verschijnt in een volgend nummer.

WONINGBOUW TOT 1962

Tot 1850 bestond Eemnes slechts uit een lintbebouwing langs de westzijde van de Wakkerendijk en Meentweg en een dorpskom bij de kerk van Eemnes-Buiten. Bij de haven en bij de kerk van Eemnes-Binnen was er ook wat bebouwing aan de oostkant van de dijk. Omstreeks 1900 ontstond er meer bebouwing langs de Laarderweg, maar er bleven grote open stukken. In 1920 had Eemnes 470 woonadressen. Met het oog op uitbreiding werden tussen 1920 en 1925 achtereenvolgens aangelegd:

- Molenweg,
- stukje Streefoordlaan,
- Nieuweweg.

In de loop van de jaren dertig lieten ondernemende Eemnessers daar heel verschillende ogende huizen bouwen, naar de wens van de eigenaars.

Na de opening van Rijksweg 1 in 1929 waren ondernemers ook van plan om in de Zuidwesthoek (later in de volksmond Heidehoek) van de gemeente te gaan bouwen. Maar jarenlang is uitbreiding aldaar door het gemeentebestuur ontmoedigd¹,

Deze bouw aan het begin van de Raadhuislaan in 1957 was het begin van snelle uitbreiding van Eemnes (foto: Vermandel).

omdat daardoor post, elektriciteit, waterleiding, telefoon, contact met het Gemeentehuis, enz. erg duur zouden worden. Er werd pas in 1939 elektriciteit aangelegd. Toen was er nog geen waterleiding. Niettemin kwamen daar in 1929 wel "Huize Swanheim" (centrum voor naturisme²) en café en theeschenkerij De Witte Bergen (1931). Geleidelijk ontstond er een buurtje van landhuizen met de straatnamen:

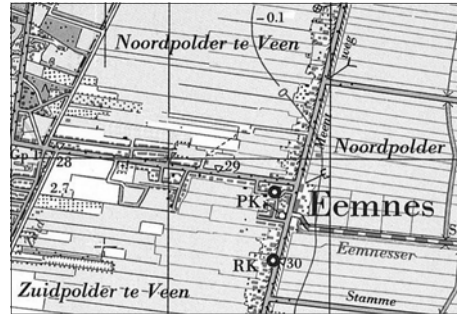
- Goyergracht Zuid
- Heidelaan. Dat was de heel oude Biersteeg, maar vanaf 1935 Heidelaan omdat die naam netter klonk.

In 1950 was de noordkant van de Laarderweg vanaf het Sneepaadje (= latere begin Hasselaarlaan) tot de Gooiergracht volledig bebouwd. Maar vanaf huisnummer 24 tot aan de Hasselaarlaan was er nog een groot open stuk. Ook aan de zuidkant waren er nog enkele open stukken; tussen Molenweg en Streefoordlaan en aan de westkant van de Algemene Begraafplaats. Dat laatste stuk werd later gebruikt in verband met de A27.

In de periode van 1940 tot 1950 was het aantal inwoners van Eemnes gestegen van ± 1950 tot bijna 2300, maar het aantal woonhuizen was in die tijd nauwelijks uitgebreid. Veel jonge gezinnen waren tijdelijk gehuisvest. Bouw van de volgende blokken huizen verlichtte de woningnood:

- Jonkheer Roëlllaan en enkele huizen Raadhuislaan (1957),
- Veldweg (1952-1958),
- De Waag (1958-1960),
- Oostkant Torenzicht en Braadkamp (1962).

Deze kaart van 1960 toont o.a. de nieuwste straten Jonkheer Roëlllaan, Veldweg en Braadkamp (bron: Univ. v. Amsterdam).

WONINGBOUW 1963 TOT 1972

Het aantal inwoners steeg in die periode van ± 2800 tot ± 4000 . Na de flinke uitbreidingen eind jaren vijftig kwamen er grotere uitbreidingen op gang in het gebied ten zuiden van de Laarderweg.

Door opdrachten van de gemeente voor sociale woningbouw, ontstond vanaf 1963 het begin van de Zuidbuurt. Daar kwamen veel kinderen van oude Eemnessers met hun jonge gezinnen te wonen, maar ook mensen van de Marine. De volgende bebouwing ontstond:

- westkant van Torenzicht (1963)
- Maalderij (1964-1966)
- Graanoogst (1966-1967; ook huizen van bedrijven in Hilversum)
- Korenschoof (1967)
- Begin Raadhuislaan tot aan de Rutgers v. Rozenburglaan (1962-1963).

Omdat Philips Telecommunicatie Industrie grote verwachtingen had voor uitbreiding van het personeel in Hilversum en Huizen, is door het Eindhovense Philips Bouwbedrijf De Nieuwe Erven in 1963 een plan afgerond voor de bouw van totaal 113 woningen, die gebouwd werden in drie fasen in de volgende straten (tussen haakjes jaren van oplevering):

- Raadhuislaan (1965 en 1969-1971)
- Parklaan (1965 en 1968)
- Plantsoen (1965 en 1970)
- Rutgers van Rozenburglaan (1968)
- Zaadkorrel (1969).

Na aantreden van burgemeester De Bekker (1965) werden er nog grotere plannen gemaakt. Om de knelpunten voor woningbouw op te lossen, zagen de omliggende gemeenten graag een drastische uitbreiding van Eemnes. Burgemeester De Bekker

In 1962 ging de Laarderweg vanaf de grens met Laren nog recht naar het dorp (foto: Vermandel).

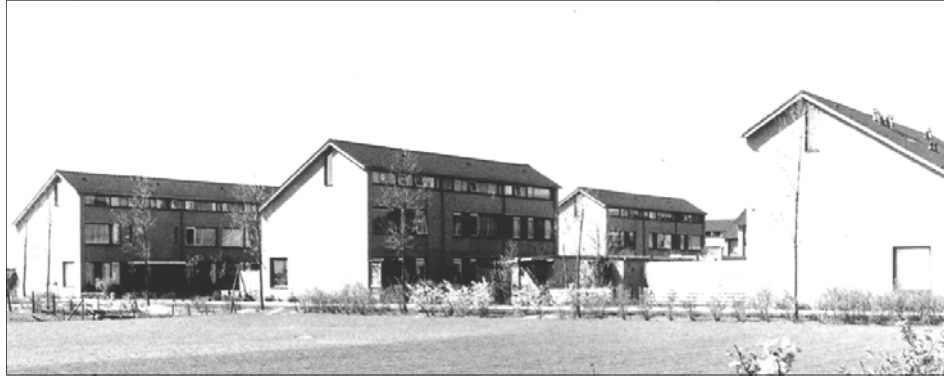

ging graag mee met de wensen van het Gooi. De Gooi- en Eemlander publiceerde in de krant van 28 november 1968 een interview met hem, dat als kop had *Eemnes: de overflow voor volgebouwd Gooi*.

Toen de gemeenten van het Gooi een uitweg zochten om de overvloedige bevolking te huisvesten, wilde Eemnes niet passief blijven. Men wilde echter voorkomen dat de woningwetbouw, die de buurgemeenten hadden verwaarloosd, naar Eemnes werd afgeschoven. In het interview noemde burgemeester De Bekker het onderwerp enkele malen *buitengewoon boeiend*. Een handicap tot samenwerking met het Gooi was de administratieve scheiding door de provinciegrens. Toch vorderde het overleg. Al begin 1968 was er een werkgroep opgericht van vertegenwoordigers van de gemeenten Hilversum, Baarn en Eemnes. Men constateerde dat er in de jaren 1957 t/m 1967 in Eemnes gemiddeld ca. 27 woningen per jaar waren opgeleverd. Om aan de behoefte te voldoen, zou Eemnes van 1971 t/m 1975 gemiddeld per jaar 54 huizen moeten opleveren. Dus voor Eemnes een verdubbeling van het tempo.

Het eerstvolgende plan voor bebouwing betrof de Zuidbuurt; opnieuw van De Nieuwe Erven. Het werd aangekondigd in de Gooi- en Eemlander van 7 juli 1969. De veelzeggende kop van het artikel was: 131 woningen aan Raadhuislaan – Eemnes gaat spoedig voor Hilversum en Baarn bouwen. De tussen de drie gemeenten afgesproken verdeling was: 66 huizen voor personeel van Philips van Baarn en Hilversum, 22 huizen voor woningzoekenden uit Eemnes en 43 overigen uit Baarn

Deze blokken huizen aan de Klaproos en Raadhuislaan (nr 51-55, rechts) zijn gebouwd circa 1970. Op het grasveld werd pas in 1980 de bibliotheek gebouwd (foto 1974, archief Historische Kring Eemnes).

en Hilversum. Het betrof de volgende blokken woningen, die in december 1970 en verspreid over 1971 en 1972 werden opgeleverd:

- Zuidkant Raadhuislaan vanaf nummer 51
- Klaproos
- Ploeglaan.

WONINGBOUW 1972 TOT 2000; VAN ± 4000 TOT ± 8600 INWONERS

Doordat de meeste grond onder zeggenschap van de gemeente viel, kon die de regie voeren over de bouwplannen. Het gemeentebestuur bepaalde fasering, verdeling over sociale woningbouw en vrije sector en type huizen.

Aanvankelijk plan tot het jaar 2000

Door initiatief van B&W was er al in 1968 een vertrouwelijk structuurplan verschenen. Dat was gebaseerd op een groei naar 15.000 inwoners, waardoor 4000 nieuwe woningen moesten worden gebouwd. Groot-Eemnes zou een tuindorp worden met een zeer aantrekkelijke aankleding, waarbij voor hoogbouw geen plaats is. Na herhaaldelijk overleg tussen de provinciale besturen van Utrecht en Noord-Holland verklaarden Gedeputeerde Staten van Utrecht in 1971 zich te willen inzetten voor de woningnood in het Gooi en wezen Eemnes aan als groeikern. Nu kwam er een geweldige versnelling van het bouwtempo. Eemnes had inmiddels ruim 900 woningen. Terwijl het Streekplan van 1969 nog sprak over totaal

Burgemeester De Bekker (links) was aanwezig bij de overhandiging van de sleutels aan acht jonge gezinnen. Zij werden in februari 1973 de eerste bewoners van de Fazantenhof (foto G. en E. 21 febr. 1973). De namen zijn vlnr: Mary en Ron Koopmanschap, Jan en Coby de Jong, Bart en Hennie Frieling, Piet en Ria Hilhorst, André en Tineke Jorg, Harry van Gelder en echtgenote, Wil en Henk Kool, Jan en Joke van den Broek.

2900 woningen in 1985, gaf de provincie nu een akkoord voor ca. 5000 woningen in 1985. Eemnes moest daardoor ca. 300 huizen per jaar gaan bouwen. In april 1972 verscheen een rapport met diverse alternatieven voor de Noordbuurt, variërend van 800 tot 2300 nieuwe woningen. De provincie Utrecht bevestigde een groei gericht op ca. 9000 inwoners in 1980 en ca. 15.000 in het jaar 2000.

Ommekeer van beleid

Een groep inwoners met hart voor de dorpscultuur was tegen zo'n snelle groei van Eemnes. Ook het gemeentebestuur bleek er nu niet meer gelukkig mee. Maar door invloed en medewerking van gewest Gooiland kwam in 1972 het Eerste Deelplan voor de Noordbuurt gereed voor drie wijken met totaal 437 woningen:

- Fazantenhof (eerste paal geheid in 1972 en eerste oplevering woningen in februari 1973).
- Patrijzenhof (gereed 1974).
- Hasselaarlaan (opgeleverd in de loop van 1974 en 1975).

Om een sterke groei tegen te gaan was begin 1971 door een aantal verontruste

Acties van de Werkgroep Toekomst Eemnes vormden het begin van beleid met langzamer groeitempo van Eemnes (Laarder Courant de Bel 18 mei 1971).

mensen de Werkgroep Toekomst Eemnes opgericht. De trekkers daarvan waren Habo Jongsma, Frans Kok en Wivica Greve-von Weissenberg. Zij noemden de plannen van de provincie volkomen speculatief en dienden een bezwaarschrift in bij de Kroon om het bestemmingsplan Noordbuurt terug te brengen van 1800 (was eerst 2300) woningen naar 1300. In de Gemeenteraad werd die actie ondersteund door Klaas van Dam en Jan Bakker van Progressief Eemnes. Er waren ook anders denkende

Eemnessers. Met name een groep rond de “Stuurgroep sport, cultuur en recreatie”. Zij dienden een tegen-bezwaarschrift in. Als gevolg van de discussies werd de politieke partij Dorpsbelang opgericht. Die wilde vooral het dorpskarakter van Eemnes behouden en nieuwbouw van woningen beperken tot de behoefte van de eigen inwoners. Vanaf 1974 heeft Dorpsbelang zitting in de Gemeenteraad.

In juni 1974 verscheen er een uitgebreide discussienota van B&W voor de gemeenteraad. Die nota indiceerde een meer gematigde groei van het dorp, gebaseerd op prognoses voor heel Nederland. Het Gewest Gooiland meldde dan ook, dat het na 1975 geen behoefte meer had aan woonruimte in Eemnes, omdat er concrete plannen waren voor bouw op de Hilversumse Meent en de Oosterveent bij Huizen en Blaricum. De aanwijzing als groeigemeente van de provincie Utrecht werd opgeheven. Het plan voor 4000 nieuwe woningen van 1970 tot 1985 werd verminderd tot 3000 à 2500. In de loop van 1975 werd de 6000ste inwoner verwacht. Voor natuurlijke eigen groei zouden dan ongeveer 50 woningen per jaar moeten worden gebouwd. Mensen van buiten Eemnes, behalve bepaalde in de regio werkende personen, konden alleen vrije sector woningen kopen. Medewerkers van onder andere Philips en de omroep konden via een puntensysteem ook sociale huurwoningen betrekken.

In de nota van B&W van maart 1975 werd voorgesteld om de Noordbuurt in te richten voor 1300 woningen, inclusief de reeds gereedgekomen bouw van Fazantenhof, Patrijzenhof en Hasselaarlaan (= eerste deelplan). Daarmee is een realistischer plan ingezet. De bouw in de Noordbuurt³ werd verdeeld in de volgende fasen:

De bouw van het tweede deelplan ging heel snel. Hier de rij huizen Rietgors 26-42, evenwijdig aan de Noordersingel (foto 1974, archief Historische Kring Eemnes).

Eerste deelplan: 437 woningen (1972-1975) = Fazantenhof, Patrijzenhof, Hasse-laarlaan.

Tweede deelplan: 313 woningen (1973-1976) = Rietgors t/m Scholekster.

Derde deelplan: 325 woningen (1979-1981) = Aartseveen t/m Willemserf.

Vierde deelplan: 225 woningen (1981-1985) = Lambertsveen t/m Schilderskamp.

Voor zo goed mogelijke bepaling van de stedenbouwkundige plannen van het derde en vierde deelplan, is in december 1976 een enquête gehouden. Er zijn 1750 vragenlijsten verspreid. Daarvan kwamen helaas slechts 135 formulieren ingevuld terug. Het resultaat is in maart 1977 verspreid aan dezelfde adressen.

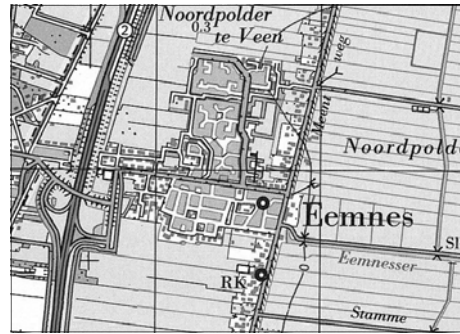
UITBREIDING VANAF 1985 TOT 2000

Door *bijzondere activiteiten* tijdens de laatste raadsvergadering van burgemeester De Bekker op 26 september 1977, werd de conclusie van het bestuur van Eemnes voor de groei tot 1990 te laat verzonden en werd die niet meer verwerkt in het Streekplan 1978. Eemnes wilde een stijging van het aantal woningen van de aanwezige bijna 1800 naar $\pm$ 2930 in 1990, terwijl het Ontwerp Streekplan een stijging gaf tot 2500 woningen. Met de nieuwe burgemeester De Leeuw-Mertens bleef Eemnes zich wel inzetten voor de hogere doelstelling. Na de uitbreiding in de Noordbuurt verwachtte men om in de Zuidbuurt ca. 600 nieuwe woningen te gaan bouwen. De voorgenomen plaats was direct ten zuiden van Klaproos / Ploeglaan en het Vierkante Bosje. Daarmee zou Eemnes groeien tot ongeveer 2900 woningen.

Deze kaart van 1977 geeft als nieuwste buurten het eerste en tweede deelplan van de Noordbuurt. De bouw van het derde en vierde deelplan moest nog beginnen.

De discussie over de Zuidbuurt, als het vervolg van de Noordbuurt, begon echter pas goed eind 1985, in verband met het volgende Streekplan. Volgens dat Streekplan was in heel noord-oost Utrecht minder snelle groei nodig, dan eerder aangegeven. Voor Eemnes geeft het Ontwerp Streekplan van december 1985 een stijging van 700 woningen tot het jaar 2000, te bouwen in zuidelijke richting. In een bijeenkomst van het CDA in 1986 vertelde wethouder Den Dunnen, dat de Provinciale Staten het contingent voor nieuwbouw in Eemnes wellicht zouden vaststellen op 750 woningen, waardoor Eemnes de eerste acht tot tien jaar met woningbouw vooruit zou kunnen. Door discussies en aanvullende afspraken met het provinciebestuur, werd de uitbreiding van 700 voor het Streekplan 1986 uiteindelijk verhoogd tot 820. In 1985 had Eemnes 2390 woningen, hetgeen dus zou worden uitgebreid tot 3210 woningen in 2000.

In 1985 was al een proefverkaveling gemaakt voor de gehele Zuidbuurt⁴, direct grenzend aan Klaproos en Ploeglaan. In februari 1986 verwachtte men daar een uitbreiding met 661 woningen. Het bouwen werd in hanteerbare fasen gespreid. Discussiepunten voor het plan Zuidbuurt waren: 1) doortrekken van de Molenweg naar de Stadwijksingel (snel verworpen), 2) de verbinding met de Wakkerendijk (nog jaren punt van discussie). Voor elke bouwfase bepaalde men de verdeling tussen aantallen van de volgende soorten: woningwetwoningen, premie-woningen (klasse A, B of C) en vrije-sector woningen. Door bezwaarschriften van bewoners van Klaproos en Ploeglaan, werd de eerste fase (132 woningen) gepland aan de zuidkant van de Stadwijksingel. De tweede fase (73 woningen) kwam aan de oostkant van de eerste fase. Na de start van de bouw in 1987 was de oplevering van de eerste woningen in september 1988. Door problemen met de koop van een stukje grond, is de Stadwijksingel pas in 1990 aangesloten op het Plantsoen. De eerste bewoners konden alleen via de Zuidersingel in het centrum van Eemnes komen. Verspreid over ongeveer acht bouwfasen is het plan gerealiseerd. De laatste woningen zijn gebouwd in de Zegge en werden opgeleverd in 1999.

De A27 is in gebruik genomen. Ter compensatie van de sloop i.v.m. de A27 hebben bepaalde bewoners van Laarderweg en Nieuweweg een huis kunnen bouwen in de verlengde Streefoordlaan (bron: Univ. v. Amsterdam).

Hoofdpopzet voor het derde en vierde deelplan van de Noordbuurt, verspreid direct na de enquête in 1976 (bron: publicatie van Gemeente Eemnes, door adviesbureau OD205).

Voor elke fase was er uitgebreide gedachtewisseling in de commissie voor wonen en ruimte, waarna het besluit werd genomen in de Gemeenteraad. Vooral over de percelen aan de oostkant en over de kavels voor eigen bouw waren er uitgebreide discussies. Mede door inschakeling van verschillende architecten per fase, zijn er in het hele gebied sterk verschillende typen huizen ontstaan. Gedurende de looptijd van het project waren er acht verschillende wethouders verantwoordelijk (Terlien, K. van Dam, Van Ijken, Lankreijer-van Eijle, Den Dunnen, Kraefft, Aarsen-Wolters en

Grothauzen-Robeers). Bij de afwegingen waren ook een aantal projectleiders betrokken en veel verschillende commissieleden.

Terwijl gewerkt werd aan fasen van de Zuidbuurt, is er in 1993/1994 al aandacht besteed aan een nieuwe schil van bebouwing. Dat was nodig, omdat het lopende plan voor de Zuidbuurt en de mogelijkheden van nieuwbouw bij bestaande wijken onvoldoende waren voor realisering van de in 1986 voorgenomen 820 nieuwe woningen. Eind 1998 werd besloten tot een schil van 175 woningen aan de noordkant: de Vissenbuurt. Omdat het Streekplan tot het jaar 2000 slechts ruimte bood voor 80 woningen, werd de bouw gespreid tot 2005.

Ook ontstonden er tijdens de bouw van de Zuidbuurt enkele projecten bij het centrum. In 1986 waren er besluiten over de seniorenwoningen aan de oostkant van Torenzicht. De voorbereiding en realisering van de seniorenwoningen aan De Waag en in de Bongerd liep van 1994 tot 1997. Van tijd tot tijd kwam ook de discussie op voor de bouw op het Vierkante Bosje en op het terrein van de voormalige gemeentewerf tussen Ploeglaan en Streefoordlaan.

Vanaf de oplevering in 1999 hadden deze huizen van de Zegge uitzicht over de Zuidpolder, totdat in 2007 de bouw van het BEL-gemeentehuis begon (foto: Rom van der Schaaf, 2006).

Het totaal aantal woningen in Eemnes was in 2000 gegroeid tot bijna 3300, terwijl in 1985 een groei gepland was van 2390 naar 3210. Door de inspanning van alle betrokkenen van de gemeente werd de planning voor de lange periode dus goed gehaald.

WONINGBOUW 2000 TOT 2010; VAN ± 8600 TOT ± 8900 INWONERS

Opnieuw was het beleid tav het tempo van de groei in discussie. De wensen liepen uiteen van 100 tot 30 woningen per jaar, maar de realiteit kwam uit op globaal 50 per jaar. In deze periode ging de discussie niet meer alleen over het aantal woningen en de verdeling over sociale woningen en vrije sector woningen (beide huur en koop). Nieuwe aspecten waren de vergrijzing en de daarbij behorende zorg. Ook wilde men niet meer uitbreiden door telkens een “schil” aan de bestaande wijken toe te voegen. Alle politieke partijen waren het erover eens, dat er geen uitbreiding komt aan de oostkant van de Wakkerendijk en Meentweg. Er zijn studieopdrachten gegeven voor bepaling van de structuur van uitbreidingen gedurende een lange periode tot 2020 en zelfs indicaties tot 2030. Zie voor de conclusies daarvan de paragraaf Toekomstige ontwikkeling.

Terwijl discussies gingen over de periode tot 2030, werden ook besluiten genomen voor de volgende uitvoering van bouwprojecten.

Jaar	Aantal inwoners	Aantal woningen	Nieuwe buurten of straten gebouwd tot dat jaar (bouw in restplekken niet genoemd)
1930	1875	500	
1940	1950	540	Heidehoek, Molenweg, stukje Streefoordlaan, Nieuweweg
1950	2300	550	
1960	2700	600	Roëlllaan, Veldweg, De Waag
1966	3200	780	Aantal straten tussen Wakkerendijk en Molenweg
1975	5700	1600	Overige straten tussen Wakkerendijk en Molenweg, Fazantenhof, Patrijzenhof, Hasselaarlaan
1985	7200	2390	Rest Noordbuurt, behalve Vissenbuurt
2000	8600	3300	Zuidbuurt
2010	8900	3600	Vissenbuurt, Vierkante Bosje

Vierkante Bosje:

In de vorige paragraaf is al geschreven, dat dit gebied in de jaren 1990 herhaaldelijk aan de orde kwam. Begin 1999 was er een besluit voor ontwerp van een winkelcentrum plus woningen. Door hoog lopende bezwaren van Eemnessers, werd uiteindelijk in 2004 besloten voor een clusterschool en woningen in dat gebied. De bouw van de eengezinswoningen liep van 2006 tot 2007. Aansluitend volgde de bouw van het appartementengebouw, dat gereed kwam in 2008.

Vissenbuurt:

Eind 1998 is besloten voor de bouw van 175 woningen in drie fasen. De bouw van de woningen die in 2010 gereed zijn, verliep van 2000 tot 2005. De discussie over plan De Weiden, in het midden van de Vissenbuurt, liep nog begin 2011.

Woonzorgcomplex:

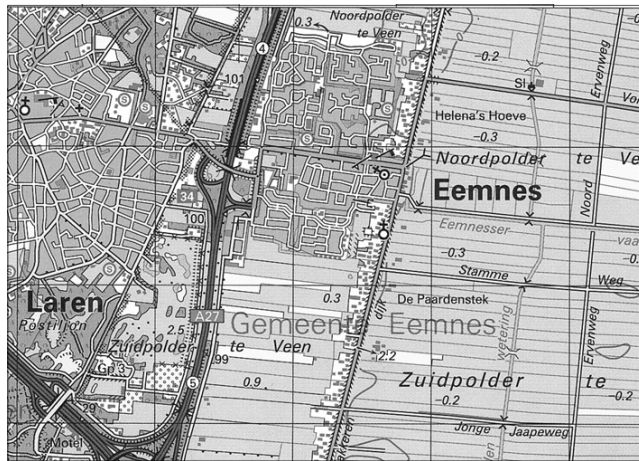
Bij het plan voor de Vissenbuurt, was het gebied De Weiden in principe bestemd voor een woonzorgcomplex (WOZOCO), maar het was nodig eerst de wensen en financiële haalbaarheid te onderzoeken, door vergelijkbare ontwikkelingen elders. In 2006 is besloten dit complex meer centraal in het dorp te plaatsen; namelijk op de plek waar de scholen Wegwijzer en Zuidwend eerst stonden. Na vertraging

door acties van buurtbewoners in 2007, kwam het in 2010 gereed, als twee gebouwen met appartementen. De namen daarvan werden Ploegvoore en Raadsvore.

Het aantal adressen voor bewoning is in 2010 gestegen tot ruim 3600. De bevolking is in de 80 jaar sedert 1930 gegroeid tot bijna het vijfvoudige (4,75 maal). In die tijd is het aantal

woonhuizen ruim zeven maal zo groot geworden (7,2 maal). Door toename van de welstand is het gemiddelde aantal bewoners per huis sterk gedaald, van $\pm 3,75$ naar $\pm 2,50$. Bovendien is het comfort in huis sterk verbeterd.

Deze kaart van 2004 geeft al bijna de situatie van 2010 aan. In het noorden is de Vissenbuurt nog niet helemaal bebouwd, het restant van het Vierkante Bosje is nog open en in het zuiden is het gemeentehuis nog niet aangegeven (bron: Univ. v. Amsterdam).

GEBOUWD ERFGOED EN HISTORIE IN DE GROND

Er was na de Tweede Wereldoorlog niet alleen aandacht voor nieuwbouw. Om de mooie sporen van het verleden te behouden, is in 1961 bescherming van gebouwd erfgoed wettelijk ingevoerd. In Eemnes werden in de jaren zestig 41 Rijksmonumenten vastgesteld. Dat waren 31 oude boerderijen, 3 kerken met hun torens en nog 7 andere historisch waardevolle panden, waarbij het gemaal bij de sluis. De sluis zelf werd in 2000 ook Rijksmonument. Om wildgroei van aanpassingen in het karakteristieke oude dorpscentrum rondom de Kerkstraat te voorkomen, werd in 1966 het Beschermd Dorpsgezicht vastgesteld. De Monumentenwet werd vernieuwd in 1988, waardoor een tweede categorie van beschermde panden ontstond, de Gemeentelijke Monumenten. Na het grotendeels door de Provincie Utrecht uitgevoerde Monumenten Inventarisatie Project (MIP), werden in 1999 voor Eemnes 29 panden geplaatst op de Lijst van Gemeentelijke Monumenten. Dat waren 12 oude boerderijen en 17 andere beeldbepalende oude panden. Een

overzicht van Rijks- en Gemeentelijke Monumenten is gegeven in het boek 'Eemnes, geschiedenis en architectuur'. Er zijn eigenaren, die de monumentenstatus van hun pand waarderen en trots zijn op de historische uitstraling van hun bezit. Andere eigenaren zien de Monumentenwet als een ongewenste belemmering voor door hen gewenste aanpassingen.

In de grond zit nog onbekende historie van Eemnes. Vanaf 1992 (Verdrag van Malta) is men daar meer aandacht aan gaan schenken door de verplichting tot archeologische toetsing voordat gegraven gaat worden in gebieden waar resten van oude bewoning verborgen kunnen zijn. Door de gemeente is op kaarten vastgelegd welke gebieden dat zijn. Bij plannen voor nieuwbouw wordt dit dikwijls als belemmering ervaren, omdat het vertraging levert.

TOEKOMSTIGE ONTWIKKELING VANAF 2010

Mede door de aanzet in 1999 voor een structuurplan voor de verdere groei, zijn er diverse externe adviezen ingewonnen en heeft B&W deze getoetst in werkgroepen van enigszins betrokken inwoners. Het resultaat daarvan staat in het rapport 'Structuurplan Eemnes 2015'. In 2004 is dat plan van de hoofdlijnen van Ruimtelijke Ordening vastgesteld. In enkele zinnen samengevat is toen de volgende benadering voor de woonbuurten bepaald: *Uitbreiding bebouwing in de Zuidpolder te Veen in west-oost gerichte stroken, waartussen groen. Totaal 400 woningen in 10 tot 15 jaar. Toegang tot de wijken via de te verlengen Zuidersingel.* De tussengelegen groene stroken bleken later niet in lijn met de visie van de provincie. De plannen zijn door B&W meer gedetailleerd en iets anders geformuleerd vermeld in de 'Startnotitie' van 2008. Daarin staat: *Voorlopig blijft het bouwtempo laag, gemiddeld 50 woningen per jaar.* In mei 2011 staat in de 'Ontwerp Structuurvisie' voor ontwikkeling van de Zuidpolder: *De ambitie is om circa 30 woningen per jaar te realiseren, in een landelijke, dorpse sfeer, tot een totaal van circa 500 woningen. ... Er wordt met name ingezet op jonge gezinnen. ...enz. ...*

Een schets van april 2011 omvat het eerste gebied tot de hoogte van Wakkerendijk 116. Een klein deel van de grond is eigendom van de Gemeente. De rest is in handen van enkele projectontwikkelaars. Afstemming met de eigenaren van de grond is een belangrijke opgave voor het gemeentebestuur. Dat is een groot verschil ten opzichte van de uitbreidingen van 1972 tot 2010.

Een deel van de zogenaamde Vissenbuurt werd gebouwd in de stijl van de jaren dertig (foto: Rom van der Schaaf, 2005).

Noten

1. Boek Sleumer blz 32 e.v.
2. Swanheim afgebrand in 1944; adres was Goyergracht Zuid 33.
3. Het tweede deelplan betreft de straten: Rietgors, Watersnip, Zomertaling ten westen van de Noordersingel en ten oosten daarvan Roerdomp en Scholekster. De eerste woning van het tweede deelplan werd al opgeleverd in augustus 1974 en de laatste in 1976. Derde deelplan: Aartseveen, Jonneveen, Dingemanserd, Everserd, Reijerserd, Willemserd en Geutoomserd. Vierde deelplan: Lambertsveen, Simonsveen, Smalleveen, Schilderskamp, Troeveveen, Vlosseveen, Meeuwiskamp, Pijlenkamp, Ruiterskamp.
4. De aanduiding Zuidbuurt betreft hier het gebied waarvan de volgende straten de buitenrand vormen: Akkerpad, Melkpad, Watermunt, Zilver schoon, Karwij, Zegge, Roodzwenk, Eemlustlaan.

LITERATUUR

Eemnes, randgemeente van het Gooi, door dr. W.Sleumer Tzn, Stichting Universitaire Uitgaven – Amsterdam 1950.

Eemnes, geschiedenis en architectuur, door Ad van der Zee, Dimitra Hierck en Henk van Hees, uitgave 1999 door Kerckebosch te Zeist en Stichting Publicaties Oud-Utrecht (SPOU) te Utrecht.

Archief Gemeentebestuur Eemnes 1948-1985 en 1986-1999.

Kwartaalblad HKE juni 2004 over uitbreidingen Eemnes van 1965 tot 1975.

Structuurplan Eemnes 2015, in opdracht van B&W door DHV (J.Kragting), uitg. 2003 met inlegnotitie van juni 2004.

Laarder Courant de Bel van de data: 18-05-1971, 16- en 19-05-1972, 17-05-1974 en 11-12-1986.

Enquête en resultaten ivm ontwikkeling 3e en 4e deelplan Noordbuurt, in opdracht van B&W door adviseurs OD205, aug. 1976 en maart 1977.

ELISABETH JANS-VAN BREGT EN FRED WITSENHUIJSEN

Het levensverhaal van twee onderduikers in Eemnes

HENK VAN HEES

Heel af en toe kan een mens iets wonderlijks meemaken in het leven. Dat is mij het afgelopen jaar overkomen. Het begon op 5 juni 2010. Het was een zaterdagmiddag en ik zat in de Oudheidkamer te werken totdat er plotseling een 83-jarige Amerikaanse dame binnenstapte, samen met haar dochter. Ze stelden zich voor als Elisabeth Jans, geboren Van Bregt en Myra Jans. Elisabeth gaf aan dat ze in Nederland was opgegroeid en sinds 1958 in de Verenigde Staten woonde.

Ze waren naar de Oudheidkamer gekomen omdat ze meer wilden weten over het onderduikadres in Eemnes, waar Elisabeth een groot deel van de Tweede Wereldoorlog had doorgebracht.

Het bleek al snel dat het ging om het huis van de familie Willem Mol op Kerkstraat 18. We wisselden wat informatie uit en beloofden elkaar op de hoogte te houden van verder onderzoek. Dochter Myra zou graag een boek willen schrijven over het leven van haar moeder.

Op de valreep kwam Elisabeth nog met een heel bijzondere vraag: ze had in het huis van de familie Mol ondergedoken gezeten met twee jongens: Jaap en Fred. De laatste, Fred Witsenhuijsen, was een joodse jongen. Hij had de oorlog overleefd en ze had hem al meer dan 60 jaar niet meer gezien. Ze vroeg me of ik hem voor haar wilde opsporen.

Het leek me een onmogelijke opgave! Tegen zo'n vriendelijke oude dame kon ik echter geen NEE zeggen. Ik beloofde dus mijn best te doen maar gaf geen enkele garantie op succes. Als hij nog leefde, zou Fred immers al tegen de 90 lopen!

Opnieuw op een zaterdagmiddag, enkele weken later, ontmoette ik John Kappers uit Baarn, zoon van Sientje Mol, die weer een dochter was van Willem Mol, bij

*Boven v.l.n.r. oom Joseph Hekster (geb. 1878), tante Mietje Hekster (1885-1943) en Simon Hekster (1855-1922), grootvader van Fred. Voor v.l.n.r. Lucie, tweede vrouw van Joseph Hekster, Kitty Hekster, dochter van Joseph, Sippora Hekster-Kokernoot (1855-1925), grootmoeder van Fred.
Foto ca. 1910*

wie Elisabeth en Fred waren ondergedoken. Zijn moeder was al overleden maar John bevestigde de verhalen en gaf me zelfs enkele foto's. Hij kon me echter niet vertellen of Fred nog leefde.

Inmiddels was ik bezig met mijn onderzoek. Fred Witsenhuijsen zou in Den Haag gewoond hebben. Na wat gesteggel vond ik in het gemeentearchief van Den Haag zijn geboortedatum (8 oktober 1924) en zijn woonadressen. Verder kwam ik niet! Via dochter Myra vernam ik toen dat Fred waarschijnlijk naar Australië geëmigreerd was. Toen leek het me

helemaal een onmogelijke opgave te worden om hem nog terug te vinden!

Ik riep de hulp in van Wiebe van IJken, die zeer geroutineerd is met de computer. Hij begon te Google-en op Fred Witsenhuijsen en Australië. Na diverse pogingen vond hij zowaar een Fred Witsenhuijsen, verbonden aan een Bridgeclub In Queensland, Australië. Op de site van deze club vond Wiebe het adres en telefoonnummer van Fred. Hij stuurde het door naar Elisabeth en Myra in Denver in de V.S. Zij namen contact op met Fred en inderdaad: HET WAS RAAK!!! Na 60 jaar hadden de twee voormalige onderduikers uit Eemnes weer contact met elkaar. Het wonder was geschied! Maar daar bleef het niet bij!

Het klikte zo goed dat Elisabeth (bijna 84) en Fred (86) de stoute schoenen aantrokken en het plan maakten om elkaar te gaan ontmoeten in Nederland. Fred in

Foto gemaakt te Amsterdam op 17 augustus 1911 t.g.v. het huwelijk van Mietje Hekster (1885-1943) en Jacob Drukker (1880-1943).

Voorste rij zittend en de kinderen staand, v.l.n.r. onbekend, onbekend, Lien Witsenhuijsen (1905-1942) dochter van Levie, onbekend, Lien Witsenhuijsen (1908-1944) dochter van Alexander, Kitty Hekster, dochter van Joseph, het bruidspaar, Simon Hekster (1855-1922) met voor zich André Hekster, zoon van Joseph, Sippora Hekster-Kokernoot (1855-1925), Fie Witsenhuijsen (1907-1974) dochter van Alexander, Klaartje Hekster (1874-1950) en haar man Abraham Rodrigues Lopes (1868-1931) met voor zich Fie Witsenhuijsen (1908-1942) dochter van Levie.

Tweede rij van voren, staand v.l.n.r. Alexander Witsenhuijsen (1876-1935) en zijn vrouw Keetje Hekster (1879-1931), onbekende vrouw, bruidspaar, Elisabeth Rodrigues Lopes (1899-1980) dochter van Klaartje Hekster, schuin achter haar Emma Vogelstein (1880-1943) vrouw van Aäron Hekster, vervolgens op de tweede rij haar man Aäron Hekster (1876-1940), Lucie, de tweede vrouw van Joseph Hekster, die rechts van haar staat en Esther Hekster (1882-1943), de vrouw van Levie (Lou) Witsenhuijsen en moeder van Fred.

Op de derde rij geheel rechts achter Joseph Hekster: Levie Witsenhuijsen (1870-1941) vader van Fred.

het gezelschap van zijn dochter Juliet en zoon Max; Elisabeth in gezelschap van dochter Myra en hond Quincy. Inmiddels was duidelijk geworden dat Jaap, de derde onderduiker, was overleden.

Deze wonderlijke hereniging is in Eemnes werkelijkheid geworden van 14 tot en

*Lou Witsenhuijsen en zijn vrouw Esther Hekster met hun dochters Fie en Lien.
Foto ca. 1910.*

met 17 september jl. Tijdens dit bezoek heb ik Elisabeth en Fred gedurende 5 uren geïnterviewd. Het nu volgende artikel is een neerslag van dit voor mij zo bijzonder boeiende interview.

Eerst volgt een korte kennismaking met de drie hoofdpersonen uit dit onderduikverhaal: Fred Witsenhuijsen, Elisabeth Jans-van Bregt en Jaap Huismans. Vervolgens vertellen Fred en Elisabeth hoe het hen tijdens de oorlog is vergaan. Daarna volgt ook nog een impressie van hun lange leven na 1945.

DE JEUGD VAN FRED WITSENHUIJSEN

Fred Witsenhuijsen is geboren op 8 oktober 1924 in de Oppert in Rotterdam. Hij maakte deel uit van een joodse familie. Zijn moeder was Esther Hekster (1882–1943) en zijn vader was Lou (Levie) Witsenhuijsen (1870–1941). Beide ouders

Fred Witsenhuijsen, in 1929 gefotografeerd op 5-jarige leeftijd.

kwamen uit Amsterdams joodse families. Rond 1750 was een voorvader van de Witsenhuijsens vanuit het Duitse Witzhausen naar Amsterdam gekomen. Deze familie kende vooral kooplieden. De meeste broers en zussen van vader Levie hadden zich in het begin van de 20^e eeuw vanuit Amsterdam in Rotterdam gevestigd. De familie Hekster, ook uit Duitsland afkomstig, was meer een familie van diamantslijpers en -handelaars. De vader van Fred had een soort bedrijf, waar gaslichten verkocht werden.

Fred had twee zusters; toen hij geboren werd, was Celine (Lien) 19 jaar en Sophie (Fie) 17 jaar. Daarom werd hij ook wel het kind met de drie moeders genoemd en als gevolg daarvan is hij vermoedelijk een beetje verwend.

Een paar jaar later leerde zus Lien een man kennen: Johannes Willem Franz uit Nederlands-Indië.

Ze werden verliefd en wilden trouwen maar hij moest terug naar Indië en daarom is Lien in 1927 in Rotterdam met de handschoen getrouwd en kort daarna ook naar Indië vertrokken.

Op 3-jarige leeftijd kreeg Fred zware bronchitis. De huisarts adviseerde de familie om naar Scheveningen te verhuizen omdat de zeelucht goed zou zijn voor de kleine jongen. Op 4 mei 1928 vestigde het gezin zich daar in de Juriaan Kockstraat op de eerste verdieping op nummer 21.

In 1929 ging zus Fie ook naar Nederlands-Indië. Ze vond een onderkomen vlak bij zus Lien en kreeg er een kantoorbaan. Fred was vanaf toen alleen met zijn ouders.

In 1932 verhuisde het gezin naar Amsterdam omdat daar nog veel familie woonde. Fred doorliep er verder de lagere school. In 1933 kwam zus Lien in haar eentje met verlof vanuit Indië naar Amsterdam. Toen ze een maand of twee, drie hier

Foto gemaakt te Amsterdam op 5 juli 1933 t.g.v. het huwelijk van Celine Witsenhuijsen, dochter van Alexander Witsenhuijsen en Keetje Hekster met Abraham Ferro.

Op de voorgrond: v.l.n.r. Fred Witsenhuijsen (geb. 1924) in matrozenpak, broer van Abraham Ferro, onbekend meisje.

Zittend v.l.n.r. Esther Cohen Paraira en Joseph Ferro, ouders van de bruidegom, de bruid Celine Witsenhuijsen (1908-1944), de bruidegom Abraham Ferro (1898-1942), Esther Witsenhuijsen-Hekster (1882-1943), Sientje Witsenhuijsen-Sarluij (1849-1935), grootmoeder van de bruid.

Staan: derde persoon van links is Alexander Witsenhuijsen (1876-1935), vader van de bruid, daarnaast zijn dochter Fie Witsenhuijsen (1907-1974) en haar man Jo Scheffer (1907-1985) en geheel rechts Lou/Levie Witsenhuijsen (1870-1941) vader van Fred.

was, hoorde ze van haar zus Fie dat haar man een verhouding had met een andere vrouw. Dat was voor haar genoeg om echtscheiding aan te vragen en ze bleef toen voorgoed in Nederland. In 1936 kwam Fie ook definitief terug in ons land. Het gezin was weer herenigd. Vader Levie was niet meer in staat om te werken; Lien en Fie werden kostwinners en omdat ze makkelijker een baantje kregen in Den Haag is de hele familie in augustus 1936 weer verhuisd naar de hofstad.

Fred ging toen juist naar de middelbare school om de 5-jarige HBS te volgen. De familie woonde op Populierstraat 89 en Fred kwam op de nabijgelegen HBS Beeklaan. Een jaar later, in september 1937, volgde een verhuizing naar Oudemansstraat 404. Fred verkaste toen naar de HBS Raamstraat. In 1940 verhuisde de familie opnieuw en nu naar het adres Obrechtstraat 526. Op de HBS Raamstraat heeft Fred in juli 1941 de vierde klas afgerond. Inmiddels hadden de Duitsers Nederland bezet en in 1941 kwam er de bepaling dat alle joodse kinderen hun school moesten verlaten en op een speciale Joodse School werden geplaatst. Zo kwam Fred op de Joodse School in Den Haag voor zijn laatste jaar. Hij heeft daar in juni 1942 nog net zijn diploma HBS kunnen halen want kort daarna begonnen de deportaties en werd zijn school gesloten.

Vader Levie Witsenhuijsen was inmiddels op 16 november 1941 thuis in Den Haag in vrede overleden.

DE JEUGD VAN ELISABETH JANS-VAN BREGT

Elisabeth (Lies) van Bregt is op 2 juli 1927 geboren in de Gerrit Witsestraat 6 in Spoorwijk, een vooroorlogse stadswijk van Den Haag (stadsdeel Laak). Haar ouders waren: Anna Bleeker (1896-1980) en Adriaan van Bregt (1897-1968). Elisabeth had geen broers of zussen. Haar vader werkte eerst bij de HTM (Haagse Tramweg Maatschappij); later is hij zijn eigen zaak begonnen waar hij elektrische apparaten e.d. verkocht.

De vader van Elisabeth was een heel bijzondere man: een streng gelovig rooms-katholiek, die heel gezond leefde. Elke ochtend ging hij op zijn motor naar Scheveningen voor een duik in de koude zee. Elisabeth moest al gauw mee. Ze deden dan gymnastiek bij de zee. Vader Adriaan at geen vlees en was altijd bewust bezig met gezond eten.

Toen Elisabeth vijf jaar was, verhuisde het gezin naar het echte Den Haag: naar het adres Hildebrandplein 45. Na twee andere verhuizingen werd het adres in 1939 Drebbeelstraat 18. Haar vader wilde kleiner gaan wonen omdat hij vallende ziekte had gekregen. Haar ouders zouden daar blijven wonen tot hun overlijden.

In datzelfde jaar 1939 ging Elisabeth naar de Beatrix MULO in Den Haag. Zo ongeveer vanaf haar 14e jaar moest ze in de vakantietijd van haar moeder gaan wer-

ken. Ze kreeg een baantje bij een opticien aan het Spui. Ze bleef haar MULO-opleiding volgen tot 1942. Toen heeft ze de studie onderbroken in verband met de oorlogssituatie. Ze was op dat moment 15 jaar!

DE JEUGD VAN JAAP HUISMANS

Jaap Huismans is geboren op 29 mei 1922 in Rotterdam. Zijn vader was Wilhelmus Dionisius Andreas Huismans, toneelspeler van beroep en zijn moeder heette Jacoba Johanna Rieff. Jaap had nog een 15 jaar oudere broer, die Wim heette en een 20 jaar oudere zus. Het was een rooms-katholieke familie. In 1927 vestigde het gezin zich in Den Haag en op 5 september 1934 werd daar de woning Oudemansstraat 382 betrokken.

Jaap volgde een opleiding aan de ambachtsschool en had grote belangstelling voor het ambachtelijke werk van de drukkerij. Na het uitbreken van de oorlog moet hij al gauw contacten binnen het verzet gekregen hebben, ook al was hij nog maar 18 jaar!

*Celine (Lien) Witsenhuijsen (1905-1942)
oudste zuster van Fred.*

HOE HET CONTACT ONTSTOND TUSSEN FRED WITSENHUIJSEN EN JAAP HUISMANS

Fred moet rond 1938 contact met Jaap gekregen hebben. Ze woonden op dat moment allebei in de Oudemansstraat, vlakbij elkaar. Jaap ging naar de ambachtsschool en Fred naar de HBS. Ze gingen allebei op de fiets en verlieten vaak op hetzelfde moment hun huis. Zo hebben ze kennisgemaakt en het is een vriendschap voor altijd geworden! Ze waren elkaars beste vrienden!

Na de eerst contacten op de fiets kwamen de jongens bij elkaar thuis. Ze brachten

*Elisabeth (Lies) van Bregt, 14 jaar oud.
Foto 1941.*

*V.l.n.r. Elisabeth van Bregt (geb. 1927),
Adriaan van Bregt (1897-1968), Anna van
Bregt-Bleeker (1896-1980) en een bevriend
Belgisch echtpaar. Foto ca 1940.*

heel veel tijd samen door. Geregeld fietsten ze met elkaar o.a. in Rijswijk en omgeving en ook wel eens naar Delft.

HOE HET CONTACT ONTSTOND TUSSEN ELISABETH VAN BREGT EN JAAP HUISMANS

Het moet halverwege het jaar 1941 geweest zijn. Elisabeth was 14 jaar en liep in de zomer elke morgen van huis naar haar werk bij de opticien aan het Spui. Op een gegeven moment had ze het gevoel dat iemand achter haar bleef lopen. Dat ging een paar dagen zo door en toen durfde ze pas achterom te kijken! Ze had

echter niet de moed om iets te zeggen en de jongen, die haar volgde, ook niet! Pas enkele dagen later kwam de jongen naast haar lopen, begon te praten over het weer en toen was het ijs ontdooid. Die jongen was Jaap Huismans en hij vroeg Elisabeth al gauw mee uit.

Zo ontstond een kalverliefde.

In die tijd ondervond Elisabeth thuis de nodige moeilijkheden. Ze zegt er zelf het volgende over:

“Ik was nog heel jong, 14 jaar. Mijn ouders vonden het niet goed dat ik dit soort contacten had. Mijn vader in het bijzonder had een vreselijke hekel aan Jaap. Ik was zijn enig kind en hij vond me nog te jong voor zo’n relatie. Als ik er nu goed over nadenk was er niet één jongen goed genoeg voor mij. Bij iedereen, die ik ontmoette, zei hij dat ik te jong was. Ik ging er tegenin. Ik ging in het geheim mijn eigen gang”.

VANAF AUGUSTUS 1942 VERANDERDE ALLES

Fred en zijn zussen Lien en Fie kregen op zondag 16 augustus 1942 een oproep om zich te melden voor transport naar Westerbork. Zijn moeder kreeg geen oproep omdat ze niet helemaal in orde was. Fred en zijn zussen moesten zich op 19 augustus om middernacht melden bij het Hollands Spoor in Den Haag. Lien en Fie gingen. FRED GING NIET. Heel bijzonder voor een jongen van zeventien jaar dat hij toen zo zijn eigen weg koos!

Fred:

“Waarom ik niet gegaan ben, dat kan ik eigenlijk niet zeggen; of ik daar een voorgevoel van had, dat zo mijn dood zou kunnen komen, dat weet ik niet. Want in die tijd wisten mensen niet veel van concentratiekampen af en van wat daar gebeurde. Je hoorde geruchten; je wist niets zeker”.

Op de 18^e augustus 1942 nam Fred contact op met zijn vriend Jaap.

Fred:

“Jaap heeft me geholpen bij het onderduiken. Ik heb eerst 27 dagen in een kast op een zolder gezeten. Dat was bij een gemeenschappelijke vriend, die Wieger Mensonides heette. (geboren Soerabaja 6 januari 1926) Jaap en ik kenden hem al enkele jaren. Ik geloof dat zijn vader uit Friesland kwam. Wieger woonde dicht bij ons, om de hoek op de Boddaertstraat 31. Toen ik daar kwam, waren

zijn ouders weg, met vakantie. De eerst dagen heb ik gewoon in dat huis gezeten en daar rondgelopen. Toen zijn ouders terugkwamen, dacht Wieger dat zij het niet goed zouden vinden dat ik daar was. Hij heeft daar toen nooit met zijn ouders over gepraat en merkwaardigerwijze al die 27 dagen dat ik daar in die kast heb gezeten, hebben die ouders daar nooit iets van gemerkt. Wieger bracht mij van tijd tot tijd wat voedsel. Ik had er niet veel ruimte. Het was net een soort doods-kist. Ik had net genoeg ruimte om languit te liggen en te gaan zitten. En dan had ik dat dak boven mij. Er was geen licht! Als je de deur opende, zag je eerst wat kasten. Het zat zo in elkaar dat je nooit zou denken, dat ik daar achter lag. Daar kan ik een boek over schrijven, over die 27 dagen! Ik heb het daar warm gehad, ik heb het koud gehad. Ik ben daar ingegaan met wat bruine bonen. En na een paar dagen moest ik daarvan overgeven. Ik zat in de kast op de tweede etage. Ik kan me herinneren dat ik toen midden in de nacht naar de eerste etage ging, waar Wieger sliep. Ik heb hem wakker gemaakt en ik heb gezegd: "Ik kan hier niet meer blijven". Hij heeft toen de rotzooi opgeruimd en hij heeft me ervan overtuigd dat ik toch maar weer terug moest gaan. Dat heb ik gedaan; ik kon niets anders doen!"

In deze periode ontstond het contact tussen Fred en Elisabeth.

Elisabeth:

"Op een keer zei Jaap tegen mij: "Ik heb een vriend en die moet een ster dragen; zou jij af en toe naast hem willen zitten op een bankje in het park? Ik zei: "Ja, natuurlijk!". Hiermee gaf ik aan dat ik hem accepteerde, ook al droeg hij een Davidsster".

De situatie in de kast in de Boddaertstraat werd penibel. Er moest wat anders geregeld worden.

Fred:

"Inmiddels heeft Jaap gedurende die 27 dagen geprobeerd om twee dingen voor mij te doen; hij is daarin geslaagd. Ten eerste regelde hij een vals persoonsbewijs voor mij. Ik nam de identiteit aan van Cornelis van der Peppel uit Rotterdam; die werkte bij Wilton-Feijenoord en hij was drie jaar ouder dan ik. Dat gaf niet zoveel omdat ik er misschien wel een beetje ouder uitzag dan ik was. Ten tweede heeft Jaap voor mij ook een veiliger onderduikadres gevonden. Toen zijn Jaap en ik daar op een goede dag heen gegaan; eerst met de trein naar Amersfoort en toen met de fiets naar Achterveld. Dat was een klein dorp op het platteland. Daar woonden in een huis op het adres Postweg 17

*Elisabeth (Lies) van Bregt, 18 jaar oud.
Foto uit 1945.*

drie ongetrouwde zusters van middelbare leeftijd. Dat waren Niesje van Voorthuizen (1884-1955), Dirkje van Voorthuizen (1890-1958) en Keetje van Voorthuizen (1898-1962). En toen ik daar kwam, toen waren er al andere joodse families. De gezusters hadden daar ca. 20 joodse onderduikers tot begin 1943. Toen waarschuwde de plaatselijke veldwachter de drie vrouwen dat de dorpelingen over "de gasten" begonnen te spreken. Vervolgens hebben de gezusters alle gasten, behalve mij, gevraagd om een ander adres te zoeken. Daarna bleef ik altijd verscholen als er bezoekers kwamen. Ik herinner me dat mijn oude voetbalclub Quick eens naar Scherpenzeel kwam voor een vriendschappelijke wedstrijd. Ik ben daar naar gaan kijken maar zorgde ervoor dat de spelers me niet konden zien! Quick won met 7-2! De gezusters waren gereformeerd; 's avonds schaakte ik soms met de zoon van de dominee".

Jaap moet wel de nodige contacten o.a. binnen het verzet gehad hebben. Zo kon hij een vals persoonsbewijs en een onderduikadres voor Fred regelen.

Elisabeth:

"We hebben nooit geweten hoe Jaap aan dat onderduikadres is gekomen".

Fred:

"Ik heb het hem nooit gevraagd en hij heeft het me nooit gezegd ook".

Elisabeth:

"Ik vind het jammer want toen ik hem de laatste keer ontmoet had, had ik het hem willen vragen maar ik ben het helemaal vergeten. Jaap was actief in het verzet! Dat was toen het hoofdonderwerp waarmee hij zich bezighield! Ik weet ook niet hoe hij in het verzet verzeild is geraakt. Dat was allemaal geheim! Ik

weet alleen dat hij met die bonnen bezig was. Ook had hij contacten met mensen die hem aan vervalste persoonsbewijzen hielpen”.

Fred:

“Hij ging een persoonsbewijs kopen en dan moest de foto veranderd worden. Dat kreeg Jaap voor elkaar”.

Elisabeth:

“Ik wist ook niet met welke mensen hij daarvoor contact had. Hij hield dat stil. In die tijd was het maar het beste om niets te weten”.

Fred:

“Zo weinig mogelijk!”

Bij Elisabeth thuis was de spanning ondertussen steeds hoger opgelopen.

Elisabeth:

“Met mijn vader ging het steeds moeizamer. Hij was een strenge katholiek en hij wilde dat geloof aan mij opdringen. Hij zei elke dag maar: “Je moet dit doen en je moet dat doen”. Hij wilde mij maar dwingen. Als hij zijn zin niet kreeg, volgde er soms een uitbarsting. Ik zocht dan mijn toevlucht bij Jaap, bij wie ik een goede uitlaatklep vond. Mijn vader had een hekel aan Jaap. Maar Jaap was mijn vriendje; hij was goed voor mij en begreep mij. Hij ving mij op in die moeilijke situaties. We waren als broer en zus! En toen heeft hij mij ook geholpen”.

Die hulp hield in dat Jaap haar meenam naar Achterveld zonder haar ouders daarvan in kennis te stellen. Het leek erop dat Jaap het beter vond dat Fred naar een ander onderduikadres zou gaan. Jaap en Lies reisden per trein naar Amersfoort en fietsten vandaar naar Achterveld. Lies achterop bij Jaap. Bij de gezusters Van Voorthuizen moet het besluit gevallen zijn om als drietal naar een ander onderduikadres te gaan. Het was mei 1943. Lies (16 jaar) wilde haar ouders ontlopen. Jaap (21 jaar) wilde voorkomen dat hij in Duitsland moest gaan werken en hij wilde de ondergrondse activiteiten opzetten, waarbij Lies kon helpen. Fred (19 jaar) moest als joodse jongen helemaal buiten beeld blijven. Fred besloot om voor het drietal de hulp in te roepen van een nicht in Blaricum.

Het moet in de namiddag geweest zijn, ergens in mei 1943 toen het drietal op de fiets Achterveld verliet. Een deel van de nacht hebben ze slapend in een greppel langs de weg doorgebracht. De volgende ochtend kwamen ze aan bij een villa in Blaricum met het adres Prof. Van Reeslaan 9. Daar woonde de toen 36-jarige Fie

(Sophie) Witsenhuijsen. Ze was de dochter van Alexander Witsenhuijsen (broer van de vader van Fred) en van Keetje Hekster (zus van zijn moeder). Ze was dus van twee kanten een nicht van Fred. Ze was in 1929 getrouwd met Jo (Johannes) Scheffer, die niet joods was. Dit gemengde huwelijk zorgde ervoor dat nicht Fie en zoontje Ron tot dan toe niet door de Duitsers opgepakt waren. Jo Scheffer was directeur bij het joodse bedrijf Hollandia Kattenburg, een confectiebedrijf. Door Duitse legerorders te produceren wist hij zijn vrouw en zoon te beschermen. Fred, Jaap en Lies riepen de hulp van Fie en haar man in. De Scheffers hadden toen een kindermisje dat uit Eemnes kwam. Ze heette Sientje Mol. Fie heeft haar gevraagd of zij een onderduikadres voor het drietal zou weten. Sientje heeft daarop overlegd met haar ouders en die waren bereid om Fred, Lies en Jaap op te vangen.

ONDERDUIKEN IN EEMNES

Zo arriveerde het drietal op een meidag van het jaar 1943 bij Willem Mol (1867-1962) en zijn vrouw Willempje Mol-van Middendorp (1893-1965). Ze woonden in een boerderij-achtige woning ten westen van de Ned. Hervormde kerk van Eemnes-Buiten op het adres Kerkstraat 18. De familie was Nederlands Hervormd. Het gezin bestond uit 14 kinderen. In 1943 waren al vier kinderen het huis uit en was er één overleden. Naast de ouders woonden er in het huisje dus negen kinderen. De oudste was Riek, op dat moment 23 jaar en de jongste was Gerrit, op dat moment 11 jaar. Met de drie onderduikers erbij verbleven er in het huisje toen 14 personen!

Fred en Elisabeth omschrijven hun nieuwe situatie als volgt:

Fred:

“We werden zeer hartelijk ontvangen door de familie Mol. Verder kan ik me niet zoveel herinneren van de eerste dag. Waar we ook terecht gekomen waren, ik had het te aanvaarden. Het had veel slechter kunnen zijn. Het moest zo zijn”.

Elisabeth:

“Ik kan het me nog goed herinneren dat we daar kwamen. Ik kwam van Den Haag en ik was nog nooit op het platteland geweest, op een boerderij; voor mij was het interessant; ik vond het geweldig! Ik was onder de indruk van de WC. Op die WC was een deksel en die moest je er eerst afhalen en dan ging je zitten. Dat waren wij niet gewend. En in die WC lag een boek dat heette

Ronnie Scheffer (geb. 1936)

Sientje (Siny) Mol en Ronnie Scheffer in de tuin van de woning van de familie Scheffer aan de Prof. Van Reeslaan 9 in Blaricum. Foto ca. 1943.

“Victoria, de roverhoofdman”. Dat heb ik veel zitten lezen op die WC. De hele omgeving was vreemd voor mij, maar ik vond het interessant. Ik herinner me ook de hartelijke ontvangst bij de familie Mol”.

Ze omschrijven ook hun onderkomen:

Fred:

“We deelden met ons drie een vrij grote kamer met twee bedden. Als je door de achterdeur het huis binnenkwam, lag de kamer aan de linkerkant”.

Elisabeth:

“Daar hadden we een afscheiding met een gordijn gemaakt. Ik sliep in het bed aan de ene kant en Jaap en Fred aan de andere kant”.

Naast hun kamer was de keuken met daarin de stookplaats en een trap naar de zolder. Als je door de achterdeur binnenkwam was meteen rechts de WC. Liep je door de keuken heen dan kwam je via een halletje in het voorhuis. In de woonka-

mer werd gegeten: daar aten de onderduikers altijd samen met de familie. Aan de noordzijde van de woonkamer waren de bedsteden en aan de zuidkant was een slaapkamertje. De meeste kinderen sliepen boven op zolder. De onderduikers konden zich overal vrij bewegen maar voor tijd van nood vond men dat er een speciale schuilplaats moest zijn.

Fred:

“Nadat we bij de familie Mol aankwamen heeft Jaap meteen gezegd: “We moeten iets maken waar we ons kunnen verbergen als er ooit een razzia is”. Dat hebben we gedaan. Er was een klein slaapkamertje in de zuidoosthoek van het huis. Daar stond een bed met enkele meubelen. Van de houten vloer hebben we een gedeelte uitgezaagd. Dat is een luikje geworden. Daaronder zijn we gaan graven. We hebben daar zoveel aarde uitgehaald als nodig was zodat Jaap en ik er net konden hurken. We hadden niet veel ruimte; maar net genoeg”.

Fred en Elisabeth omschrijven ook hun contacten met de familie Mol.

Fred:

“Toen we daar zaten hebben we ons niet gerealiseerd dat het met een groot gezin en drie onderduikers in zo’n klein huisje lang niet makkelijk geweest moet zijn. Daar hebben we vermoedelijk niet over nagedacht omdat we jong waren. We namen dat aan en apprecieerden dat.

We konden goed overweg met iedereen in huis. Verschillende kinderen waren van onze leeftijd.

Moeder Mol was een zeer lieve vrouw. Vader Mol zei niet veel maar die was natuurlijk zoveel ouder dan zijn vrouw en die sliep wel eens overdag. Zijn vrouw noemde hem “Vader”.

Elisabeth:

“Vader zat daar maar. Vaak te slapen. Hij deed niet zoveel. Moeder Mol was altijd bezig, altijd actief! Zij had ook de regie in huis met vaste en vriendelijke hand”.

Zelfs tegen hun kinderen spraken vader en moeder Mol nauwelijks over de achtergronden van de drie gasten. Er werd alleen gezegd dat ze kinderen waren van rijke ouders, en dat ze een tijdje bij hen logeerden. De familie Mol maakte het de onderduikers niet moeilijk.

Fred:

“De familie Mol zei nooit dat we iets niet mochten doen. We waren vrij om te gaan of te komen en dat hebben we ook wel gedaan. De onkosten voor ons

drie zijn allemaal betaald door mijn nicht Fie Witsenhuijsen uit Blaricum en haar man Jo Scheffer. Het ging om onderdak, eten en drinken. Dat was heel mooi. Ze hebben dat gedaan gedurende de hele periode. Ik weet niet hoeveel dat was maar dat was genereus en werd door ons alle drie zeer op prijs gesteld”.

Toch kregen de onderduikers wel kleine beperkingen opgelegd.

Elisabeth:

“Mevrouw Mol had me gezegd dat ik niet naar de kerk mocht, die voor ons huis stond en waar de familie elke zondag naar toe ging. Ik had gezegd: “Ik zou toch zo graag eens naar die kerk willen om alles van binnen te bekijken”. Mevrouw Mol zei toen: “Dat is een beetje moeilijk want er zijn hier vele mensen, die je dan zien en zich afvragen: wat doet dat meisje hier?” “Het is dus beter van niet”, zei ze. Dit was dus wel een soort beperking”.

Fred:

“We hadden eigenlijk geen contacten met mensen in Eemnes. Ik ben er zeker van dat hun burens geweten hebben dat wij daar waren omdat we zo vaak kwamen en gingen maar we hebben eigenlijk nooit met andere mensen daar kennis gemaakt. Uit veiligheidsoverwegingen hielden we zelf afstand! Er waren geen beperkingen vanuit de familie Mol. Ik kan me vaag herinneren dat we tegen het eind van ons verblijf daar met een jongen Staal kennis hebben gemaakt. Van het café. Dat was Wout, geloof ik; onze leeftijd geloof ik. Daar hebben we af en toe mee gesproken. We zijn niet verbonden geweest met zijn verzetsgroep”.

Het drietal heeft de vele vrije tijd op een bijzondere manier ingevuld.

Fred:

“Jaap kreeg het idee om te proberen zelf distributiebonnen te maken, waarmee je in de oorlog van alles kon kopen. Eerst gingen we Engelse en Duitse boeken vertalen, die ons alle inlichtingen konden geven, die we nodig hadden om deze bonnen na te maken. Jaap had op een ambachtsschool gezeten dus hij was vrij technisch en hij was in staat om alles goed te installeren. Machines en materialen, die we nodig hadden, haalden we in Amsterdam. Ik durfde wel de straat op omdat ik een vals persoonsbewijs had”.

Elisabeth:

“We gingen altijd met z’n drieën naar Amsterdam. We liepen dan in zo’n half uur naar Laren, namen daar het trammetje naar Hilversum en gingen vervol-

Foto gemaakt begin 1945 bij de woning van de familie Mol op Kerkstraat 18. Achter staand: John Mol (van Geffen), geboren 11 september 1943. Voor: de broertjes Jopie en Beppie, joodse onderduikkinderen bij de familie Mol.

Joodse jongetjes, ondergedoken bij de familie Mol. Beppie (links), verkleed als meisje en Jopie. Foto uit 1945.

gens met de trein naar Amsterdam. 's Morgens vroeg weg en voor donker weer terug. We bleven nooit overnachten in Amsterdam".

Fred:

"De benodigde spullen, die we in Amsterdam kochten, verborgen we in onze kamer. We hadden een grote camera, die op rails heen en terug kon gaan. We maakten eerst een vergroting van een bon en dan gingen we daarvan terugwerken om het juiste formaat te krijgen. Het volgende proces was daar een koperen plaat van te maken, etsen en als die plaat klaar was, legden we het in ons kleine drukpersje, dat we met de hand moesten bedienen. Het persje was net groot genoeg om het kleine plaatje in te zetten en het papier om daarna een bon te produceren. Het is ons uiteindelijk gelukt maar het heeft lange tijd geduurd omdat het moeilijk was om het juiste papier te krijgen. Papier was als veel andere dingen in de oorlog gerantsoeneerd; het was alleen maar beschik-

baar voor drukkerijen. Het clandestiene drukkerijtje is daarna nog wel enige tijd in productie geweest”.

Naast het werk in de clandestiene drukkerij werd er veel gelezen en monopoly gespeeld. Fred heeft nog geprobeerd om Elisabeth te leren schaken maar ze had daar geen interesse in. In deze tijd moet Fred van iemand zijn favoriete kaartspel bridge hebben geleerd.

SPECIALE GEBEURTENISSEN TIJDENS HET ONDERDUIKEN IN EEMNES

Op 11 september 1943 werd er een baby geboren bij de familie Mol. Dochter Riek Mol kreeg, als ongehuwde moeder een zoontje, dat ze John noemde. Zijn tweede naam werd Fred (Frederik). Het kind werd opgevoed bij de familie Mol en ging in die tijd door het leven als Johnnie Mol (later John van Geffen).

Het moet ergens begin 1944 geweest zijn toen moeder Mol het verzoek kreeg om nog meer onderduikers op te nemen.

Elisabeth:

“Op een gegeven moment kreeg de familie Mol ook het verzoek om een joods echtpaar met twee kleine kinderen op te nemen. Mevrouw Mol kon dat niet doen. Ze had geen ruimte. Ze verwees ze door naar andere mensen. Maar één van die twee kleine kinderen was astmatisch, een jongetje. Toen vroeg de moeder: “Kan dat ene jongetje dan niet blijven?” En die mocht toen blijven bij de familie Mol. We kenden de kleine jongen als Jopie. Of dat zijn echte naam was, wisten we niet. We wisten verder niets over zijn achtergronden”.

Het andere kind, een broertje van Jopie, werd ondergebracht bij het gezin van dochter Mien Mol (1919-2007), die in 1938 getrouwd was met Gerrit Willigenburg. Dat gezin woonde op Kerkstraat 3A, in het oude pand, dat toen het Hoge Huus werd genoemd. Dit kind was voortdurend verkleed als meisje en werd Bepie genoemd. De broertjes hadden af en toe wel contact met elkaar.

Volgens Elisabeth hebben de ouders de kinderen na enige tijd weer opgehaald. Ze konden ze niet missen. Ze zouden bij een boer ondergedoken zijn in een kippenhok, later opgepakt zijn en omgekomen in een concentratiekamp.

Ergens in de eerste maanden van 1944 beleefden ze spannende tijden, toen er een razzia plaatsvond.

*Het gezin Mol, waarbij Fred, Lies en Jaap waren ondergedoken.
Foto gemaakt in 1945 toen het 25-jarig huwelijksfeest van Willem en Willempje Mol werd
gevierd.*

*Achter staand v.l.n.r. Riek (1920-2002), Mien (1919-2007), Coba (1925-1997), Johan Kappers (1922-2001), de man van Siny Mol, die toen in het ziekenhuis lag, Jannie (1923-1967), Annie (geb. 1926), Corrie (geb. 1927) en Wypje (geb. 1924).
Midden zittend v.l.n.r.: Willy (1916-1973), vader Willem Mol (1867-1962), moeder Willempje Mol-van Middendorp (1893-1965), Aaltje (1910-1990).
Voorgrond: Gerrit (geb. 1932) en Hennie (1931-1980). Zoon Bertus was afwezig.*

Fred:

“Jaap had bij onze komst in het huis van de familie Mol het initiatief genomen om een schuilplaats aan te leggen en dat heeft ons leven gered, zeker het mijne! Want toen kwam in het midden van de nacht plotseling de gevreesde klopping op de deur! We wisten onmiddellijk dat dit een razzia was, waarop Jaap en ik meteen uit ons bed sprongen, naar die andere slaapkamer renden en in het schuilgat kropen, onder de grond. Iemand heeft het luikje er weer opgedaan en de mat en daar hebben ze de wieg opgezet met daarin John Mol (Van Geffen), de zoon van Riek Mol. Er kwamen drie mannen naar binnen. Eén was de plaat-

selijke agent, een Hollander en die was vermoedelijk geen NSB'er. Maar die moest mee. De andere mannen waren Duitsers".

Elisabeth:

"Ze kwamen binnen met de bajonet aan het geweer en ze staken in de muur. Ik lag in bed in onze kamer. Ik had dat vijfjarige joodse jongetje bij me: Jopie. Die had ik onder mijn knie. En hij deed het geweldig want dat jongetje was erg astmatisch. Maar hij hield zich stil.

En toen kwam die Duitser naar mij toe en zei: "Ach, schöne mädchen". En hij had something in zijn gedachten. Maar toen kwam the other one en die zei: 'Ach, du bist verrückt' en toen zijn ze weggegaan".

Fred:

"Dat waren dus twee Duitsers plus de Hollandse politieagent en die hebben letterlijk op ons hoofd gestaan. We zaten daar bevend en huiverend want het was een beetje koud en zo; we hadden niet zoveel kleren aan en dat heeft toen hooguit tien, vijftien minuten geduurd. En daarna zijn ze weer weggegaan zonder iets te vinden!"

Elisabeth:

"Dat moet verraden zijn!"

Fred:

"Ook al was dit heel gevaarlijk geweest, we mochten toch blijven van de familie Mol. Na deze razzia zijn we wel voorzichtiger geworden vooral met de tochten naar Amsterdam".

Het was nog wel eens vaker spannend.

Elisabeth:

"Ik kan me nog herinneren dat er een andere razzia was. Dat Jaap en Fred naar buiten gevlucht zijn. De weilanden in. Toen was er geen tijd meer om het schuilgat in te gaan. (Fred kan zich dit niet herinneren). Toen ze later terugkwamen, waren ze zo koud. Ik wilde de kachel aanmaken en daarbij heb ik een deel van mijn haar verbrand. Het was eigenlijk geen echte razzia maar er was een waarschuwing gekomen en om veilig te zijn, waren zij naar buiten gegaan. Het was midden in de nacht".

Elisabeth herinnert zich nog enkele voorvallen:

Elisabeth:

"Er werd soms ook clandestien geslacht: op een avond liep ik de Driest op en toen zag ik daar een dode koe liggen met alle ingewanden eruit! Soms klom

Fred in de elektriciteitspaal, die bij het huis stond. Hij rommelde er wat in en dan konden we weer stroom krijgen. Fred was ook handig als het ging om kippen slachten. Hij heeft dat een paar keer heel kundig gedaan omdat Jaap het niet durfde”.

Het is er niet van gekomen om tot het eind van de oorlog bij de familie Mol te blijven.

Fred:

“Hoe langer de oorlog duurde, hoe moeilijker de mensen het vonden om genoeg te eten te verkrijgen. Dat was voornamelijk zo in het westen van Nederland. Zeer bijzonder in de grote steden, Den Haag, Amsterdam en Rotterdam maar ook wel op het platteland. En zo geleidelijk kwam er een periode in Eemnes dat moeder Mol het steeds moeilijker vond om genoeg eten te hebben voor een vrij grote familie. Er is ons nooit gezegd: ‘Jullie moeten weggaan omdat ik niet genoeg eten heb’. Maar we hebben daar met ons drieën over gesproken. We hadden ook gehoord dat het in het noorden van Nederland, vooral in Friesland veel beter zou zijn wat eten betreft. We hebben een jongeman uit Laren leren kennen (ik weet niet hoe!) en die heette Cor Degens. Met ons vieren hebben we besloten om naar het noorden te gaan.

Voordat we uit Eemnes vertrokken, zijn we er in geslaagd (ik kan me niet herinneren hoe) om nieuwe persoonsbewijzen te krijgen. Ik werd nu Frederik van Voorst. Jaap had ook een vervalst persoonsbewijs. Hij wilde voorkomen dat hij opgepakt werd voor tewerkstelling in Duitsland. Volgens die persoonsbewijzen waren wij geëvacueerden uit Limburg.

Op een goede dag in januari 1945 namen we toen afscheid van de familie Mol; we verlieten Eemnes op onze fietsen. We reden in de richting van Zwolle.

Op een bepaald moment hebben wij ons bij een konvooi van echte geëvacueerden kunnen aansluiten. Die konvooien reisden heel langzaam. Sommige mensen moesten lopen. Anderen gingen op de fiets. Er waren een paar gelukkige mensen die in een wagentje met een paard reden. Die konvooien gingen van dag tot dag van de ene plaats naar de andere en stonden onder bescherming van het Rode Kruis. En dat heeft ons later weer gered. Als je in een andere stad aankwam, werd je meestal in een school ondergebracht. Daar hadden ze strooien matrassen en daar hebben ze ons weer eten gegeven. De volgende

Foto gemaakt bij het huis van de familie Mol op 17 juli 1946 t.g.v. de 53^e verjaardag van moeder Willempje Mol-van Middendorp.

*Achter staand v.l.n.r. Sientje (1922-2004), Coba (1925-1997), Riek (1920-2002), moeder Willempje Mol-van Middendorp (1893-1965), Fred Witsenhuijsen (geb.1924), Wympje (geb. 1924), Jaap Huismans (1922-1995).
Op de voorgrond v.l.n.r. Annie (geb. 1926), Gerrit (geb. 1932), John Mol (van Geffen) (geb. 1943), Hennie (1931-1980) en Corrie (geb. 1927).*

ochtend vertrokken we weer. Op een bepaalde dag kwamen we in Hoogeveen aan; op een gegeven moment waren we daar met ons vieren aan het rondlopen; toen zijn we opgepakt door een Duitse patrouille; vermoedelijk omdat ze dachten: dat zijn drie jonge knapen en een meisje en vooral die drie jonge knapen zouden misschien naar Duitsland gestuurd kunnen worden om daar te werken. We moesten met hen meelopen naar hun kantoor. Dat ging allemaal vrij gemoedelijk. We hebben meteen gezegd dat wij bij dat konvooi hoorden dat onder het Rode Kruis reisde. Toen hebben ze gezegd: "We gaan uitzoeken of dat zo is". Ze hebben ons niet opgesloten en ons laten wachten terwijl zij inlichtingen inwonnen. Toen kwamen ze terug en zeiden: "Jullie hebben de waarheid gesproken, jullie kunnen gaan". Dit heeft ons wel ons leven gered. Zeker mijn leven want Jaap en Cor waren niet joods".

*Elisabeth (Lies) van Bregt, 20 jaar oud.
Foto ca 1947.*

Trouwfoto van Elisabeth van Bregt en Ulrich Gilly Jans, Den Haag 25 februari 1953.

FRED KWAM UITEINDELIJK IN BAKKEVEEN TERECHT

Fred:

“Vanuit het konvooi moesten ze ons ergens onderbrengen. Om de een of andere reden zijn Cor Degens en ik na Hoogeveen met één konvooi verder gegaan en Jaap en Lies zijn met een ander konvooi naar Groningen gegaan. Ik weet niet hoe dat gebeurd is. Ik weet niet waarom dat zo gebeurd is. (Elisabeth: “Jaap had er iets mee te maken”.) Cor Degens en ik kwamen toen in Bakkeveen terecht. Daar was een comité, dat besloot wie waar werd ondergebracht. Ik werd bij een bakkersknecht ondergebracht: bij Harke de Jong (geb. 1914), die woonde naast de bakkerij, en daar heb ik voor het eerst na twee jaar weer wittebrood geproefd! Dat was een grote gebeurtenis in die tijd. Hij had een jonge

vrouw Geesje; ze hadden nog geen kinderen en ze zijn zeer goed voor mij geweest. Daar heb ik dus tot het einde van de oorlog gezeten, van januari 1945 tot mei 1945”.

ELISABETH EN JAAP KWAMEN UITEINDELIJK IN GRONINGEN TERECHT

Elisabeth:

“Jaap en ik zijn naar Groningen gegaan, waar we de bevrijding hebben meegeemaakt”.

BEVRIJDING

Fred:

“Ik ben bevrijd op 13 april 1945. Dat was machtig! We hebben dagenlang gebruld vooral als de Canadese troepen door Bakkeveen reden. We hebben ze toegejuicht! Ik kan me nog herinneren dat ze bij de familie De Jong een grote ruit aan de voorkant hadden en daar heb ik opgeschreven met een soort van krijtje: “Welcome Canicks”. Dat was een soort van nickname voor de Canadezen net zoals je de Amerikanen soms Yankees noemt. We zijn bevrijd op de 13e april. Dat is een datum die ik me nog steeds goed herinner. Daarna kwamen er dus vaak Canadese konvoeien door Bakkeveen. Ik heb altijd geprobeerd om één of twee Canadese soldaten bij ons naar binnen te halen en met ze te spreken en ze iets te eten of te drinken aan te bieden. Dat mocht ik doen met toestemming van Harke en Geesje. Die vonden dat ook wel leuk”.

Elisabeth heeft geen feestelijke herinneringen aan de bevrijding in Groningen.

Elisabeth:

“Die bevrijding was niet zo leuk voor mij. Wij zaten in een hotel. In de omgeving werd nog gevochten tussen Canadezen en Duitsers. Daar kwamen veel Canadezen en die waren dronken. Door rook van het vuren met de geweren kon je niet goed zien. Ze kwamen binnen en ze gingen alle meisjes achterna. Toen zijn wij gevlucht. We zijn naar de verkeerde kant gevlucht naar de Duitse kant maar dat wisten we niet. De Duitsers kwamen met het geweer om te kijken wie er op straat was. Ze zagen ons lopen op straat, meisjes op blote voeten en half gekleed, maar ze hebben niet geschoten. Een Hollandse familie heeft

ons opgepakt en wij zijn in slaap gevallen op hun bed. De volgende ochtend werden we wakker en toen waren de Canadezen daar. Ik had veel glas in mijn voeten want ik ben zo maar overal doorheen gelopen omdat ik bang was. De Canadezen hebben ons toen naar iets van de gemeente gebracht. Daar hebben we eten gekregen, er werd gitaar voor ons gespeeld en op een gegeven moment ben ik naar huis gebracht. Jaap was daar niet bij. Waar Jaap gebleven was, weet ik ook niet! Naderhand is Jaap ook gekomen waar wij waren. We zijn al gauw van Groningen naar Amsterdam gegaan. Een soldaat, die Alex heette, heeft me naar de hoofdstad gebracht. Jaap en ik hebben toen nog even op een kamer in Amsterdam gezeten”.

TERUGKEER NAAR DEN HAAG

Elisabeth:

Inmiddels had mijn vader het Rode Kruis ingeschakeld om mij terug te vinden. Die organisatie heeft mij toen in Amsterdam gevonden. Via het Rode Kruis heeft mijn vader naar Amsterdam geschreven, met de vraag waar ik zat. Hij vroeg of ik thuis wou komen en daarna heeft Jaap mij naar huis gebracht in Den Haag. Toen ik weer thuis kwam, was mijn vader beleefd en koel. Vanaf het moment dat ik ging onderduiken in Eemnes had ik mijn ouders nooit meer iets laten horen!

Toen ik terugkwam in Den Haag merkte ik dat mijn vader heel sterk veranderd was. Hij begon niet meer over het geloof; hij gaf me veel vrijheid. Het heeft hem wel erg aangegrepen en dat kan ik me wel voorstellen. Ja, ik was ook blij dat ik mijn ouders weer zag na zoveel jaren. Het is gebeurd! Mijn vader heeft me nooit gevraagd waar ik gezeten heb. Hij heeft ook nooit gevraagd wat ik gedaan heb; hij heeft er nooit meer over gesproken. Ik vond het wel goed zo. Hij is heel sterk veranderd. Ik ben ook thuis blijven wonen. Ik ben toen weer naar de MULO gegaan en heb mijn einddiploma gehaald. Mijn vader stond er ook op dat ik nog naar de Handelsavondschool ging; hij was een echte zakenman”.

Fred:

“In Bakkeveen had ik twee Hagenaars leren kennen. Eén was een knaap van ongeveer mijn leeftijd, Piet Werner; die andere was Jan Bakker, die ook zijn vrouw met een klein kind bij zich had. Piet en Jan speelden gitaar en ik kon wat Engelse liedjes zingen zodat we samen enige malen voor de Canadezen

zijn opgetreden. Na de Bevrijding stelden de autoriteiten een soort van reisverbod in voor Nederland. De oorlog eindigde op 5 mei en kort daarna besloten Piet Werner en ik om te proberen naar Den Haag terug te gaan. Zodoende zijn we op een goede dag op onze fietsen gestapt; we moesten ergens via een brug een grote rivier oversteken, vermoedelijk de IJssel. In de middag waren we op een grote snelweg naar Den Haag; daar was wat verkeer, wat vrachtauto's en zo. We hebben één vrachtwagen aangehouden, die had er zo'n grote bak achteraan; de chauffeur wilde ons wel naar Den Haag brengen; de fietsen gingen achterop en zodoende zijn we dus laat in de avond in Den Haag aangekomen. Toen ben ik meteen naar de plaats gegaan waar Jaap en zijn ouders gewoond hadden. Jaap was nog niet thuis. Zijn ouders ook niet, die waren ergens anders naar toe gegaan tegen het einde van de oorlog; al weer om in een gebied te komen waar ze wat meer eten hadden. Maar ik heb daar de burens gekend, die in die straat woonden en die hebben gezegd; "Je kunt bij ons slapen!" Dat heb ik dus enige weken gedaan totdat Jaaps ouders terugkwamen en uiteindelijk kwam Jaap ook weer terug. Ik bleef na de oorlog bij de ouders van Jaap in huis. Ik heb ze ook altijd pa en ma genoemd. Begin maart 1946 ben ik als leerling-journalist bij de Haagsche Courant terechtgekomen.

DE FAMILIE VAN FRED

Fred:

"Toen ik teruggekeerd was in Den Haag ben ik natuurlijk meteen begonnen om te weten te komen wat er gebeurd was met mijn familie. Ik wist op dat moment nog niks! Via het Rode Kruis heb ik later het bericht gekregen dat mijn zusters Lien en Fie op 30 september 1942 in Auschwitz zijn vergast.

Mijn moeder is eerst nog achtergebleven. Haar dokter heeft geprobeerd haar zo lang mogelijk in Den Haag te laten leven. Hij zorgde ervoor dat ze een operatie onderging, die ze maar een beetje nodig had. Daarvoor heeft ze wel een tijd in een ziekenhuis doorgebracht. Daarna is ze in een Joods Tehuis voor oudere mensen terecht gekomen. Begin 1943 zijn alle mensen uit dat huis weggehaald. Ook via het Rode Kruis hoorde ik dat ze op 26 februari 1943 in Auschwitz is vermoord.

Ook in mijn verdere familie hadden velen de oorlog niet overleefd. Zowel mijn moeder als mijn vader kwamen uit gezinnen met zes kinderen. Afgezien van

mijn nicht Fie Scheffer-Witsenhuijsen, was ik de enige Witsenhuijsen van mijn familietak, die na de oorlog nog in Nederland was overgebleven”.

Fred had aan de kant van zijn vader negen ooms en tantes. Toen de Jodenvervolg-ing begon, leefden er nog vijf, die allen zijn omgekomen in de concentratiekam-pen. Aan deze kant had Fred vijf neven en nichten, waarvan er vier zijn omgeko-men; in drie gevallen samen met hun partner.

Fred:

“Bij de familie Hekster aan mijn moeders kant waren er na de oorlog vrij veel nog in leven. In Brussel woonde oom Joseph Hekster, de tweede broer van mij moeder. Lucie, zijn tweede vrouw, was christelijk en dat heeft zijn leven ge-red. Uit zijn eerste huwelijk met een joodse vrouw had hij een dochter Kitty. Zij is tijdens de oorlog getrouwd met Cor Zwarts, een veel oudere man. Dit heeft haar leven gered omdat hij niet joods was. Dit ontdekte ik allemaal na de oorlog.

CONTACT TUSSEN ELISABETH EN FRED

Fred:

“ Na de oorlog zijn de ouders van Lies heel gastvrij geweest voor Jaap en mij. Wij kwamen daar soms te dineren”.

Elisabeth:

“Toen Fred journalist was bij de Haagsche Courant had ik geregeld contact met hem. Als hij een verslag moest schrijven van een toneelstuk of iets dergelijks dan nodigde hij mij uit. Daarna gingen we naar een café of een restaurant en daar ging hij al een beetje opschrijven wat hij dacht van het toneelstuk en be-gon zo met zijn recensie”.

Fred:

“We zijn ook vaak naar de bioscoop geweest”.

Elisabeth:

“Ja, ik was verliefd op hem. Hij was een knappe jongen!”

Fred:

“Lies en ik hebben elkaar voor het laatst gezien in maart 1948. Toen ik naar Nederlands-Indië ging. Nog zeker drie jaar hebben we elkaar regelmatig ge-schreven. We zijn misschien zelfs verloofd geweest; niet voor lang!”

V.l.n.r. Fred Witsenhuijsen (geb. 1924), Jaap Huismans (1922-1995) en zijn vrouw Inge Winterhalter (geb. 1940), gefotografeerd in 1992 in Den Haag.

Elisabeth:

"That's right! That was nice! Maar het mocht niet zo zijn".

CONTACT TUSSEN ELISABETH EN JAAP

Elisabeth:

"Ik heb nog een hele tijd contact met Jaap gehad, zeker tot mijn 23^e verjaardag (1950). Het was meer een platonische liefde. Hij hield van meisjes, meer van jonge meisjes. Zo was hij nu eenmaal. Om die reden waren we niet bij elkaar. Hij was goed voor mij, het was een heel andere relatie. Hij sprak veel met mij. Ik heb toen ook nog verschrikkelijk last van mijn rug gehad, en ik wist niet dat het mijn rug was. En hij is echt zo lief voor mij geweest. Het was een heel andere relatie. Toen ik 15 – 16 jaar was, was ik verliefd op Jaap. Maar dat is niet verder uitgegroeid".

CONTACTEN MET EEMNES

Fred:

"Jaap en ik zijn na de oorlog nog verschillende keren teruggekeerd naar Eemnes, o.a. om de verjaardag van moeder Mol mee te vieren. Op een bepaald moment had ik een heel weekend een motorfiets van de Haagsche Courant tot mijn beschikking. Ik ben toen in mijn eentje op de motor naar Eemnes gereden om een bezoek aan de familie Mol te brengen".

FRED GAAT NAAR NEDERLANDS-INDIË

"Ik ben in maart 1948 naar Nederlands-Indië gegaan omdat ik graag wat meer van de wereld wilde zien. Dat was al een jarenlange illusie. Ik ben zo gelukkig

Fred Witsenhuijsen en zijn familie in 2010:

Achter v.l.n.r. Fred (1924) en zijn vrouw Mary Rappolt (1931), Max (1958), Francis (1985), Reuben (1988) en Juliet (1961). Midden: Jacinta (1986), Rani (1984) en Matthew Middleton, de man van Juliet. Voorgrond: v.l.n.r. Nathaniel (1989), Nathan Laird, vriend van Rani.

geweest om een baan te krijgen bij het persbureau Aneta in Batavia. Ik vertrok bij de Haagsche Courant en ben naar Indië gegaan. Het is me daar zeer goed bevallen. Ik heb er veel vrienden gemaakt. Er woonde ook een neef van mijn vader. Hij heette Max Witsenhuijsen (1897-1963); zijn officiële voornaam was Meijer. Hij kwam van een andere tak van de Witsenhuijsens. Zijn vader Salomon Witsenhuijsen was een broer van mijn grootvader Isaac Levie Witsenhuijsen. Ik woonde in Batavia. Ik had hem in 1946 in Den Haag ontmoet. Hij had al van voor de oorlog een antiekzaak in Bandoeng. Dat is niet zo ver van Batavia. Hij heeft mij in Batavia opgezocht en daarna kwam ik vaak naar hem toe!

In 1950 ging ik voor de Nieuwsgier werken, een Hollands ochtendblad in Batavia. In 1951 was mijn contract afgelopen. Ik had twee keuzes: ofwel teruggaan naar Nederland; maar ik had gehoord dat al vele andere Nederlandse journalisten voor mij waren teruggegaan en dat zij het zeer moeilijk vonden om weer een baan te krijgen in Nederland. De andere mogelijkheid was niet teruggaan

Trouwfoto van Fred Witsenhuijsen en Mary Rappolt, Perth, Australië 16 oktober 1954

Fred Witsenhuijsen, gefotografeerd in 1949 in Batavia, Nederlands-Indië, toen hij werkte bij persbureau Aneta.

naar Nederland. Ik had in Batavia een Australische journalist leren kennen, die mij enthousiast over Australië sprak. Toen dacht ik : ja, waarom niet! Ik ben 27, ik ben vrijgezel, ik ben optimistisch; ik ga proberen om mijn geluk te krijgen in Australië! "

En dat geluk heeft Fred daar gevonden.

Op de eerst plaats heeft hij er zijn vrouw gevonden: Patricia Helen Mary Rappolt, kortweg Mary genoemd. Ze was van Engelse ouders en geboren in Australië. Fred en Mary zijn in 1954 getrouwd in Perth. Ze kregen twee kinderen: Max, geboren in 1958 en Juliet, geboren in 1961.

Wat zijn werk betreft heeft Fred in zijn nieuwe vaderland ook een mooie carrière weten op te bouwen.

HOE HET ELISABETH VAN BREGT VERDER VERGING

Na de Handelsavondschool kreeg ze een baan bij het CBR (Centraal Bureau Rijbewijzen), waar ze bleef werken tot 1958. Op 25 februari 1953 is ze getrouwd met Ulrich Gilly Jans. Hij was van Nederlandse afkomst maar geboren in Nederlands-Indië in Padang. Ze kregen één kind: een dochter Myra, geboren in 1953. In 1958 is het gezin geëmigreerd naar de Verenigde Staten. Elisabeth wilde heel graag weg uit Nederland. Ze wilde wat anders zien. Haar man wilde niet. Hij had in de oorlog al het een en ander meegemaakt en ook een tijdje in Australië gewoond. Elisabeth heeft hem er toch van overtuigd mee te gaan. Na enige jaren kreeg ze sterk de behoefte om weer terug te gaan naar Nederland. Haar man wilde toen niet meer. Sindsdien is ze vele malen teruggeweest voor kortere of langere tijd, meestal met Myra en soms met haar man. Op 24 januari 2010 is de man van Elisabeth overleden. Tot op heden wonen Elisabeth en haar dochter Myra in Denver Colorado.

Haar bezoek aan Nederland in 2010 heeft grote gevolgen gekregen. Voor het eerst na 65 jaar keerde ze toen terug naar Eemnes!

Fred en zijn dochter Juliet Middleton-Witsenhuijsen op bezoek in het Duitse Witzzenhausen, de plaats waar hun voorouders vandaan kwamen.

HOE HET JAAP HUISMANS VERDER VERGING

Volgens Elisabeth is Jaap na de oorlog een drukkerij begonnen in Rijswijk. Het be-

drijf zou "Independance" hebben geheten en was gevestigd aan de Vaillantlaan. Tot eind jaren tachtig heeft Jaap hier met hart en ziel gewerkt in de drukkerij. Op 2 mei 1962 is Jaap in Den Haag getrouwd met Inge Rosmarie Winterhalter, geboren op 14 december 1940 te Königsbronn in Duitsland. Dit huwelijk is zonder kinderen gebleven.

Jaap heeft altijd contact gehouden met Fred. Van 1955 tot 1965 woonde Fred met zijn gezin in het Australische Adelaïde. In die tijd heeft Jaap er zelfs over gedacht om naar Australië te komen en daar een drukkerij op te zetten. Maar dat is niet gebeurd. Jaap is zelfs niet één keer naar Australië gekomen om Fred te bezoeken. Het was steeds Fred, die naar Nederland kwam. Zo werd in 1979 in Den Haag een reünie georganiseerd. In 1981 bezochten Fred en zijn vrouw Jaap en Inge. Met z'n vieren zijn ze toen nog een keer naar Eemnes geweest voor een reünie met minstens zes kinderen van Willem Mol. Jaap en Fred hebben elkaar voor het laatst gezien in 1992. Fred verbleef toen met dochter Juliet drie dagen bij Jaap en Inge. Jaap is op 6 januari 1995 heel plotseling overleden.

HOE HET FRED WITSENHUIJSEN VERDER VERGING

Het volgende overzicht geeft een indruk van zijn lange en bijzondere carrière:

Maart 1951: 10 dagen in Sydney

1951: twee maanden bij dagblad The Mercury in Mackay, ten noorden van Brisbane

1952: baan zoeken; zes maanden tramconductor

1953: vaste baan; 1953-1954 redacteur bij ochtendblad The Advocate in Burnie, Tasmanië

1954-1955: verslaggever/redacteur bij The Daily News, ochtendblad in Perth

1955-1959: redacteur bij The News, avondblad in Adelaïde

1959-1965: werkzaam bij public relations firma in Adelaïde

1963: universitaire opleiding voltooid: Bachelor of Art behaald in politieke wetenschappen en geschiedenis

1965-1969: Public Relations Officer bij het Federal Department of Supply; de eerste twee jaar in Melbourne, daarna in Canberra.

1969-1987: Directeur Public Relations bij bovengenoemd Department.

In 1987 ging Fred met pensioen en daarna heeft hij zich met zijn vrouw gevestigd op Bribie Island in Queensland. Hij heeft de laatste 24 jaar vele wereldreizen ge-

Voor een bezoek aan de Ned. Herv. Kerk van Eemnes-Buiten: Myra Jans met hond Quincy, Elisabeth Jans-van Bregt, Fred Witsenhuijsen, Juliet Middleton-Witsenhuijsen en Max Witsenhuijsen.

Foto 16 september 2011.

maakt. Diverse keren kwam hij terug naar Nederland, meestal vergezeld van één of meer familieleden.

Hij bleef steeds journalist. In 2010 heeft hij meegedaan aan een competitie van het gerenommeerde Victor Chang Cardio-Vascular Research Institute in Sydney. Het doel was om een artikel te schrijven over een hartaanval of -operatie. Fred deed mee in de categorie landelijke journalisten omdat hij de nodige ervaring had. In 1981 heeft hij nl. 3 bypasses gehad en in 2007 nog eens 2. Hij werd winnaar in zijn categorie.

Fred en Mary zijn de grootouders van: Rani (1984), Francis (1985), Jacinta (1986), Reuben (1988) en Nathaniel (1989).

14 t/m 17 SEPTEMBER 2011: ELISABETH EN FRED TERUG IN EEMNES

Na de beschrijving van twee veelbewogen levens is er niets heerlijkers dan een "Happy End". Zo mag je het toch wel noemen als twee voormalige onderduikers en vrienden elkaar na 63 jaar weer terugzien. Eemnes was het decor voor een drie-daags programma. Elisabeth en Fred hebben tijdens hun onderduiktijd weinig van de omgeving kunnen zien. Elisabeth herinnerde zich alleen dat er achter het huis van Mol allemaal weilanden waren. Nu hebben we ze de gelegenheid geboden om kennis te maken met Eemnes. Wiebe van IJken en ik zorgden voor hun begeleiding. Een boottocht op de Eem en wat rondritjes zorgden voor een algemene indruk. En af en toe werd er ook nog wat meegenomen van de Eemnesser Feest-week.

Heel bijzondere was de ontvangst door burgemeester Roland van Benthem op het gemeentehuis van Eemnes. Elisabeth heeft uiteindelijk na 66 jaar toch de Nederlands Hervormde kerk in de Kerkstraat van binnen mogen zien. Aan de arm van Fred maakte ze een uitgebreide wandeling door de kerk. En daarna volgde het hoogtepunt: arm in arm liepen Elisabeth en Fred naar het huis waar ze 20 maanden ondergedoken hebben gezeten van 1943 tot 1945. Ze werden hartelijk welkom geheten door bewoner Willem Mol en zijn Wil. Tijdens een rondgang door het huis kwamen allerlei herinneringen naar boven. De voormalige onderduikers hadden het idee dat hun kamer vroeger veel groter was. Met name Elisabeth kon nauwkeurig aangeven wat er veranderd was. Het verbaasde ons uiteindelijk allemaal hoe het mogelijk geweest moet zijn dat een gezin van 12 personen plus nog eens 4 onderduikers in zo'n vrij kleine woning was gehuisvest!

Het waren onvergetelijke dagen. Voldaan en met veel vriendschappelijke gevoelens hebben we elkaar op 17 september uitgezwaaid

GROTE INDRUK

Alles wat ik sinds juni 2010 rond Elisabeth en Fred heb meegemaakt, heeft grote indruk bij mij achtergelaten. De kennismaking met de nog altijd charmante Elisabeth en de erudiete en zeer vriendelijke Fred heet me verrijkt. Ik wil ze bedanken voor de sympathieke manier waarop ze zich voor mij hebben opengesteld tijdens de interviews. Zodoende heb ik voor Eemnes en voor ons nageslacht een uniek

Reünie in Café Staal in Eemnes. V.l.n.r. Elisabeth Jans-van Bregt, John van Geffen, Fred Witsenhuijsen en John Kappers. Foto 16 september 2011.

Elisabeth Jans-van Bregt ontvangt het boek "Vrijheidsmonument Eemnes" als cadeau van de Historische Kring Eemnes. Foto 14 september 2011.

Afscheid in Restaurant Eemland in Eemnes. Achter staand v.l.n.r. Juliet Middleton-Witsenhuijsen, Marga van Kleinwee, vrouw van Henk van Hees, Myra Jans, Max Witsenhuijsen, Henk van Hees. Voor v.l.n.r. Wiebe van Ijken, Fred Witsenhuijsen, Elisabeth Jans-van Bregt, Vera van Arnhem, vrouw van Wiebe van Ijken. Foto 16 sept. 2011.

Elisabeth Jans-van Bregt ontvangt Eemneser souvenirs van burgemeester Roland van Benthem. Foto 16 september 2011.

V.l.n.r. Elisabeth Jans-van Bregt, burgemeester Roland van Benthem en Fred Witsenhuijsen. Foto 16 september 2011.

V.l.n.r. Juliet Middleton-Witsenhuijsen (dochter van Fred), Myra Jans (dochter van Elisabeth), Elisabeth Jans-van Bregt, burgemeester Roland van Benthem, Fred Witsenhuijsen, Max Witsenhuijsen (zoon van Fred), Henk van Hees en Wiebe van Ijken. Foto 16 september 2011.

Op weg naar de onderduikwoning Kerkstraat 18. V.l.n.r. Elisabeth Jans-van Bregt, Henk van Hees en Fred Witsenhuijsen. Foto Kastermans 16 september 2011.

*Fred
Witsenhuijsen en
Elisabeth Jans-van
Bregt voor de
onderduikwoning
Kerkstraat 18.
Foto Kastermans
16 september
2011.*

*V.l.n.r. Willem Mol, huidige eigenaar van de woning Kerkstraat 18, Elisabeth Jans-van Bregt, Fred Witsenhuijsen en Wil van Bree, de partner van Willem Mol.
Foto 16 september 2011.*

*Elisabeth Jans-van Bregt en
Fred Witsenhuijsen rusten uit
na het bezoek aan hun voor-
malige onderduikwoning. Fo-
to 16 september 2011.*

*Elisabeth Jans-van Bregt en Fred Witsenhuijsen achter de onderduikwoning Kerkstraat 18.
Foto Kastermans 16 september 2011.*

historisch document kunnen samenstellen. Voor de eerste keer is nu voor Eemnes een onderduikperiode beschreven door de ogen van de onderduikers zelf. We waren nog net op tijd. Het late tijdstip heeft wel als gevolg gehad dat we bepaalde gebeurtenissen soms niet goed meer konden dateren zoals de razzia en het verblijf van onderduikkind Jopie. Ik heb wel verستeld gestaan van de precisie waarmee vooral Fred nog te werk ging. Ik heb met name de inbreng van Jaap gemist. Rond zijn handelen zijn veel vraagtekens gebleven. Zijn rol in dit artikel is daardoor onderbelicht.

Fascinerend vond ik het dat het drietal nog zo jong was bij het begin van de onderduik. Toch wisten ze precies wat ze wilden. Overlevingsdrang? Na de oorlog hadden Elisabeth en Fred duidelijk de drang om de wijde wereld in te trekken. Ze zijn echte wereldburgers geworden. Verkwikkend om te zien hoe Fred in Australië een heel nieuwe familie heeft voortgebracht nadat zijn eigen familie in de oorlog bijna geheel was omgebracht. Daarmee is dit artikel wereldwijd geworden.

*Fred Witsenhuijsen en Elisabeth Jans-van Bregt voor de Eemnesser Oudheidkamer.
15 september 2011.*

Fred Witsenhuijsen en Elisabeth Jans-van Bregt in de deur van hun voormalige onderduikwoning Kerkstraat 18 in Eemnes. Foto 16 september 2011.

Indrukwekkend vond ik ook de levensmoed en de levenslust, die van Fred en Elisabeth uitstraalden. Op zo'n leeftijd nog zo'n reis ondernemen, dat zegt wel iets. Over hoge leeftijden gesproken: Fred heeft voor zijn bezoek aan Eemnes ook nog enkele ontmoetingen gehad met de nu 97-jarige Harke de Jong. Dit is de man bij wie hij in Bakkeveen in huis was van januari tot mei 1945. Op 3 september jl. hebben Fred en zijn kinderen in Amsterdam een reünie gehad van de families Witsenhuijsen en Hekster en aanverwanten. Naar aanleiding daarvan had Fred tijdens het interview de volgende bespiegeling: "Ik herinner me een Sinterklaasfeest met een grote groep familieleden toen ik een jaar of negen was. Ik was daar de jongste! Bij de familiereünie van 3 september was ik de oudste. Het wiel heeft een volledige cirkel gedraaid!"

DANK

Allereerst gaat mijn dank uit naar iedereen, die heeft meegeholpen om het bezoek van Elisabeth en Fred aan Eemnes onvergetelijk te maken.

Bijzondere dank wil ik uitspreken voor Wiebe van IJken. We hebben zeer prettig samengewerkt aan dit project. Zonder zijn hulp was de wonderlijke hereniging nooit tot stand gekomen.

Gegevens en materiaal voor dit artikel ontving ik van John Kappers, Emilie Linssen-van Rossum en Michiel Scheffer. Ik heb hun bereidwilligheid op prijs gesteld.

Zeer erkentelijk ben ik Elisabeth en Fred. Ik wil ze bedanken voor hun vertrouwen en hun openheid.; ook voor de gezelligheid tijdens het bezoek. Met name Fred heeft me op fantastische wijze geholpen bij het tot stand komen van dit artikel! Myra Jans en Max en Juliet Witsenhuijsen bedank ik voor hun ondersteunende activiteiten. Myra was als Amerikaanse correspondentte van speciale waarde!

Opening tentoonstelling “Vissen achter het net”

BART NOUWENS, FOTO'S PETER SCHOLTE

Op zaterdag 5 november heeft de Historische Kring Eemnes onder grote belangstelling de tentoonstelling “Vissen achter het net” gepresenteerd in de Oudheidkamer Eemnes.

De openingshandeling werd op ludieke wijze verricht door een tennisster en een hengelaar: de hengelaar speelde de tennisster een balletje toe, de tennisbal werd opgevangen in een schepnet. Dit gebeurde in gepaste kleding, Jan van Wijk stond daar in zijn “overlevings-pak” met nog net geen tropische temperatuur buiten, de tennisspeelster Gerda Bouman had het wat dat betreft minder warm in een luchtig tennispakje.

Na het openingswoord door de voorzitter Liesbeth Lemckert werden de gasten uitgenodigd om de tentoonstelling te bekijken. De bezoekers werden door gastvrouwen en gastheren van de Historische Kring voorzien van een hapje en een drankje. Bij de gasten waren o.a. burgemeester Van Benthem, de wethouders Eddy van Ijken en Bram van Wondergem en mevr. E. Blom aanwezig.

Een woord van dank en waardering is zeker op zijn plaats voor Joop Smids en Jolanda Molenaar (ontwerp poster). Zij hebben in samenwerking met de Hengelsportvereniging Flevo en de Tennisvereniging Eemnes voor een interessante en

*Burgemeester Van Benthem in gesprek met mevr.
E. Blom van het Waterschap Vallei en Eem.*

leuke tentoonstelling gezorgd. Het is zeker een aanrader de tentoonstelling te bezoeken. Op de website van de Historisch Kring Eemnes valt het volgende te lezen over de tentoonstelling.

De tentoonstelling is gewijd aan twee in 2012 jubilerende Eemnesser verenigingen: de 50-jarige Hengelsportvereniging Flevo en de 40-jarige Tennisvereniging Eemnes. Deze komende jubilea waren voor de Historische Kring Eemnes aanleiding om een gecombineerde tentoonstelling te organiseren over deze bloeiende verenigingen onder de gemeenschappelijke noemer dat beide een net gebruiken.

Op 2 januari 1962 richtten een aantal enthousiaste Eemnesser hengelaars de Hengelsportvereniging Flevo op. De vereniging kon daarna het visrecht op de vaart pachten van de gemeente Eemnes. De vereniging is gegroeid tot een bloeiende visclub.

De Tennisvereniging Eemnes werd op 31 augustus 1972 opgericht door een groep 'import Eemnessers'. Op 31 maart 1974 konden door medewerking van de gemeente twee op asfalt gemarkeerde banen op het parkeerterrein van de voetbalvereniging in gebruik worden genomen, tezamen met een keet als accommodatie. Dit leidde tot een groei van 100 leden bij aanvang naar 850 nu en een tennispark met negen banen. Jaarlijks wordt in augustus een Open Toernooi georganiseerd, waar alle tennisliefhebbers uit het Gooi en omstreken welkom zijn. Beide clubs zijn inmiddels volledig geïntegreerd in de samenleving omdat ze zowel autochtone Eemnessers als 'import' onder hun leden tellen. De tentoonstelling brengt twee heel verschillende werelden bij elkaar.

In de partytent voor de Oudheidkamer werden de bestelde boeken "Historische Canon van Eemnes" afgehaald.

Foto onder: De voorzitter Martin Eek van de Tennisvereniging Eemnes werd begroet door Liesbeth Lemckert.

De opening van de tentoonstelling viel samen met de uitreiking van de Historische Canon van Eemnes. Er was voor de Oudheidkamer een partytent neergezet. Henk van Hees en Betsy Seure hadden de dankbare taak de (door de burgemeester gesigneerde) Canon te overhandigen aan de leden die deze hadden besteld.

De tentoonstelling is te bezichtigen tijdens openingsuren van de Oudheidkamer: elke zaterdag tussen 14.00 en 16.00 uur tot april 2012. De toegang is gratis.

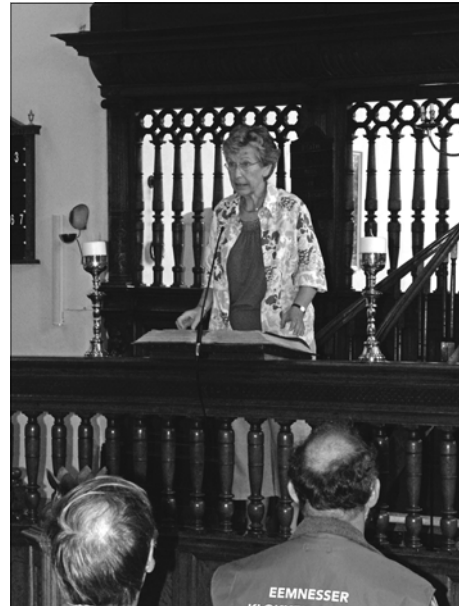
Afronding Klokkenplan

JAAP FRANTSEN, LIESBETH LEMCKERT

Met de ophanging van de tweede luidklok en restauratie van het uurwerk in de toren van de Nicolaaskerk op 10 september dit jaar is de laatste fase van het klokkenplan van Eemnes afgerond. Daar ging een hele geschiedenis aan vooraf.

Jaap Frantsen, de luidmeester van het Eemnesser klokkengilde vertelt het verhaal achter het Klokkenplan.

“Wie met Gods ijzer schiet, die wint de oorlog niet!” en “Hij haalt de klokken uit de toren, de oorlog is verloren!” Beide leuzen las Henk Eek in 1943 op de twee luidklokken die buiten voor de toren van de Nicolaaskerk van Eemnes-Buiten klaar stonden om in opdracht van de Duitsers te worden afgevoerd. Een droef moment voor Eemnes en zijn toren.

Na de oorlog, in 1951, werd een nieuwe grote klok gekocht voor f. 9.500,-. Een jaar later werd offerte gevraagd voor een tweede klok, maar de bronsprijs was inmiddels verdubbeld en men vond het toen te duur. Daarna werd maar gewoon door praktisch iedereen aanvaard dat er geen tweede klok was.

Ook het uurwerk heeft zijn eigen verhaal. Vroeger, om de dag, na zijn middagdutje ging onze buurman Cornelis Ruizendaal de toren in om het uurwerk op te winden. Vaak stonden er dan wat kinderen al op het torenhoogtje te wachten. Ze mochten altijd mee naar boven en helpen het uurwerk op te draaien. Een van die kinderen was ik. Maar ook buurman Cornelis werd verleden tijd, en het opwinden van het uurwerk te duur. Een elektrisch uurwerk zette in 1969 het authentieke uurwerk buitenspel. Met de plaatsing van een automatische luidinrichting verdween in dezelfde tijd ook het luidtouw uit de toren.

Overigens, ook alle historische gegevens over uurwerken en klokken in de drie Eemnesser torens staat in het Klokkenplan. Het plan dat op verzoek van het colle-

ge van B&W aan de Historische Kring Eemnes in 2007 door Foeke de Wolf werd opgesteld. De expertise van de carillon- en klokkenspecialist bij uitstek, Foeke de Wolf, stond borg voor een tot in het detail gespecificeerd klokkenplan. Naast inventarisatie was het doel van het plan het in ere herstellen van de torenuurwerken, completeren en weer actief werkend maken van de luidklokken. Het gemeentebestuur stelde zich in 2008 volledig achter het Klokkenplan en gaf opdracht tot de gefaseerde uitvoering ervan.

Onderdelen van het uurwerk worden na grondige revisie weer in de klokkentoren aangebracht.

Eerst kwam het Dikke Torentje aan de beurt: de luidklokken kregen nieuwe klepels en de luidinrichting werd gereviseerd. Het meer dan 400 jaar oude uurwerk werd na deskundige revisie in museale opstelling geplaatst in de hal van het nieuwe gemeentehuis. De Historische Kring richtte het Eemnesser Klokkenluiders Gilde op om waarborgen dat de klokken regelmatig geluid worden. Dit deel van het plan werd op 5 mei 2009 officieel afgerond en daarna werd de aandacht gericht op deze toren.

Voor de toren van de Nicolaaskerk behelsde het plan weer een tweede luidklok aanbrengen, de luidinrichting aanpassen zodat beide klokken zowel automatisch als origineel met de hand luidbaar zijn. Verder het uit 1903 daterende en nog in goede staat zijnde uurwerk weer in zijn functie te herstellen.

Een zoektocht werd gestart naar een tweede, bijpassende luidklok. Na een klein jaar werd hij wonderlijkerwijze vlakbij gevonden, in Hilversum, in de toren van de voormalige Ontmoetingskerk, nu een moskee, vlakbij Anna's Hoeve. Je zou zeggen, bij gunstige wind zou je deze klok al in Eemnes hebben moeten kunnen horen. Na overleg met het Moskeebestuur hebben we beide klokken die daar in de open toren hingen met de hand geluid, zodat Foeke een geluidsopname kon

Proefluiden door een lid van het klokkenluidersgilde.

maken. Bij combinatie met het geluid van onze grote klok bleek dat met de kleinste klok een prima tweeklank ontstond. Dus togen Foeke en ik met een geluidsmontage naar wethouder Mieke Schouten en zij, samen met Jan Heinen, werden overtuigd.

Woensdag 6 oktober 2010 werd door het bericht van Mieke, "koop die klok maar" voor Foeke en mij een blijde dag. Toen ik nogmaals bij de klok was wezen kijken voor de demontage belde ik Foeke op en vertelde hem de naam van de klok, "Komt allen te samen", waarop Foeke prompt antwoordde "Jubelend van Vreugde". Helaas is mijn klokkenvriend Foeke kort daarna op 6 december overleden.

Toen deze week de klok in de toren gehesen werd, miste ik zijn aanwezigheid in het bijzonder.

Maar toch, het is, in tegenstelling tot het begin van mijn verhaal, vandaag

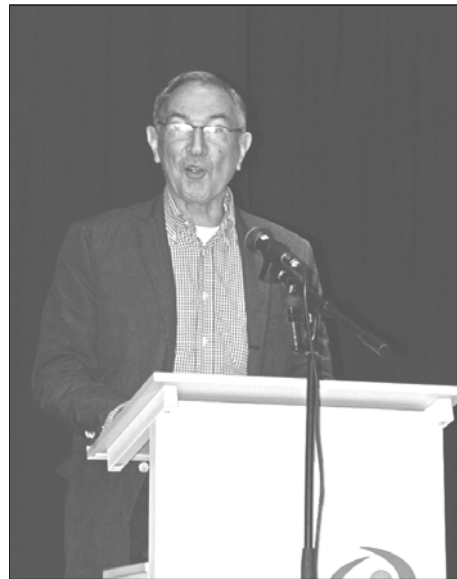
een uiterst blijde dag. Historie die levend wordt gehouden met het weer aan slag brengen van het 110 jaar oude uurwerk. De toren compleet met zijn beide klokken die ook met de hand geluid kunnen worden.

Aan de ingebruikname van de klok en het uurwerk ging een feestelijke bijeenkomst in de Nicolaaskerk vooraf. De vele aanwezigen kregen tekst en uitleg over het klokkenplan en het uurwerk en dank ging uit naar allen die het project mogelijk maakten. Indrukwekkend was het moment waarop de organist, Wiebe Kooymans, het orgel omtoverde in een klokkenspel en het "Komt allen te samen" liet klinken.

Wethouder Mieke Schouten viel de eer te beurt om het Eemnesser Klokkengilde officieel te installeren met Jaap Frantsen als luidmeester. En hoe kon anders de gebeurtenis afgesloten worden dan met een enthousiast klokgeluid door de leden van het Klokkenluidersgilde Eemnes, voor de gelegenheid aangevuld met burgemeester van Benthem.

Herfstavond 2011 hoogtepunt voor HKE

JAAP GROENEVELD / FOTO'S PETER SCHOLTE

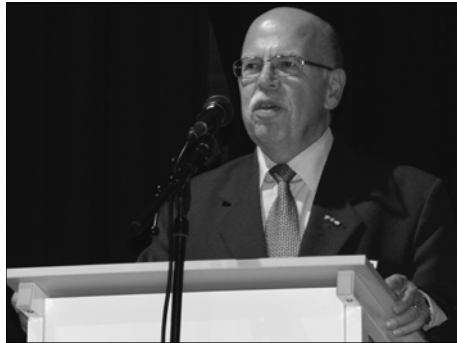
De Herfstavond van de HKE op 3 november j.l. was een bijzondere avond, een hoogtepunt in het bestaan van onze kring. Aanvankelijk zou alleen een lezing worden gehouden over de geschiedenis van de kerkstichtingen in het gebied tussen de Vecht en de Eem. Daarnaast vroeg de afronding van het boek *Historische Canon van Eemnes*, na twee jaar noest werk van de Werkgroep Canon en een aantal auteurs, om een feestelijke presentatie. Wat zou niet mooier zijn dan dit te combineren met een lezing over een historisch onderwerp dat ergens een raakvlak heeft met de canon? Zo gezegd, zo gedaan.

De voorinschrijving op de boeken verliep overweldigend, mede dankzij de toezegging van burgemeester Van Benthem om die boeken te signeren. Welgeteld 536 boeken werden van tevoren besteld; hij heeft er ca. 567 getekend. Waar een argeloze opmerking 'Ik wil de vooringetekende boeken wel signeren' al niet toe leidt. Het bestuur vreesde dat de avond overlopen zou worden door afhalers.

Het is allemaal goed gekomen. In een goed gevulde zaal met ruim negentig aanwezigen werd eerst een diepgravende voordracht met beeldpresentatie gehouden door Henk Michielse, histori-

Hiernaast: Liesbeth Lemckert en dr. Henk Michielse die de inleiding hield.

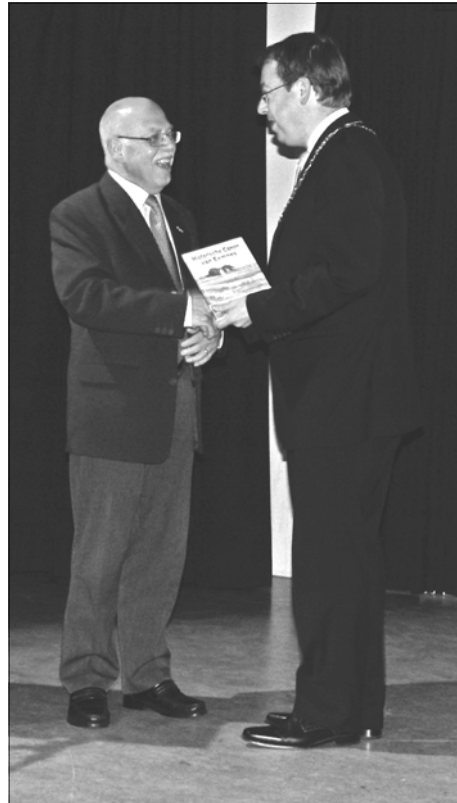
Onder: Jan Out presenteert het boek de Historische Canon van Eemnes.

cus en hoofdredacteur van het tijdschrift *Tussen Vecht en Eem*. Hij leidde de aanwezigen vanaf de vroegste kerkstichting in onze omgeving te Nederhorst den Berg (Werinon), via het oudste in de Zuiderzee verdwenen Naarden (Naruthi), de Sint-Vituskerken in het Gooi vanuit de abdij van Elten – verrassend ook de Vituskerk op het Sint Janskerkhof te Laren! – naar Eemnes met vrij jonge kerkstichtingen vanuit de Paulusabdij te Utrecht in de 14^e en 15^e eeuw. Een korte uitleg over de patroonheiligen van de verschillende kerken sloot zijn verhaal af.

Het tweede deel van de avond stond in het teken van de canon. Jan Out, als voortrekker van de Werkgroep Canon gaf op zijn gebruikelijke enthousiaste wijze een overzicht van de totstandkoming. Hij begon met een tragikomisch voorval uit 1939 dat beslist niet van samenwerking van de BEL-gemeenten ge-

De voorzitter van de redactie van de Historische Canon van Eemnes, Jan Out, overhandigt het eerste exemplaar aan burgemeester Van Benthem.

tuigde, integendeel. Aan de wieg van de canon stond wijlen onze voormalige voorzitter Chris Houwer, die vond dat op basis van de *Kroniek van Eemnes* een samenvatting van de geschiedenis van Eemnes in boekvorm zou moeten worden gerealiseerd. Analooq aan enkele voorbeelden in de omgeving, werd het een canon met 23 themati-

De medewerkers aan de Historische Canon van Eemnes werden in het zonnetje gezet.

Onder: Liesbeth Lemckert overhandigt een enveloppe en een flesje aan de medewerkers.

sche 'vensters op de geschiedenis' van Eemnes. Alle betrokkenen en organisaties die het initiatief steunden, werden uiteraard genoemd en bedankt.

Burgemeester Van Benthem kreeg uit handen van Jan Out het eerste officiële exemplaar aangeboden met daarin als tegenprestatie voor 567 handtekeningen negen handtekeningen van de betrokken auteurs. Hij dankte met veel lovende woorden voor het werk dat was verzet om dit 'standaardwerk over de geschiedenis van Eemnes' te realiseren. Tot slot werden alle betrokken auteurs en andere medewerkers door onze voorzitter Liesbeth Lemckert in het zonnetje gezet.

VOORINTEKENING

Fotoboek Wakkerendijk Eemnes

Op 23 februari 2012 verschijnt het boek

“WAKKERENDIJK IN BEELD”

Dit boek is samengesteld door Willy Oosterbroek-Zoeten en het bevat een unieke verzameling van 215 van haar foto's, die ze in de afgelopen 50 jaar op en rond de Wakkerendijk heeft gemaakt. Ze heeft de foto's zelf van begeleidende teksten voorzien.

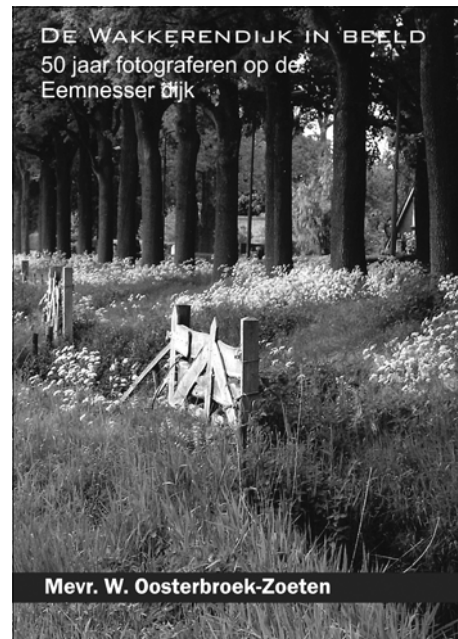
Willy Oosterbroek-Zoeten is opgegroeid in de schaduw van het Dikke Torentje in Eemnes-Binnen. Rond 1960 begon ze te fotograferen. Sindsdien heeft ze met name haar liefde voor de Wakkerendijk in talloze foto's weten vast te leggen.

Haar boek biedt allereerst een fotografische wandeling over de Wakkerendijk vanaf de grens aan met Baarn tot aan de Laarderweg. Daarnaast zijn er hoofdstukjes onder de titel “Om nooit te vergeten” waarin ze haar persoonlijke impressies en herinneringen bij de foto's verwoordt.

Willy fotografeerde niet alleen de huizen en de natuur. Ze heeft ook diverse bewoners van de Wakkerendijk in en om hun huis in beeld gebracht. Haar boek bevat zeldzame foto's van de strenge winter van 1963 en hartverwarmende beelden van oude ambachtslieden als Jaap Eek en Toon Wortel. Met vele authentieke opnames van oude Eemnessers wordt duidelijk dat dit boek met liefde gemaakt is.

Kortom een heel bijzondere uitgave, die tot stand is gekomen als particulier initiatief met ondersteuning van de Historische Kring Eemnes.

Belangstellenden voor dit boek hebben tot 6 januari 2012 de mogelijkheid tot voorin-

tekening. In dat geval betaalt men 12 Euro 95 Na sluiting van de voorintekening kan men het boek kopen voor 14 Euro 95

Voorintekenen kan op drie manieren:

1. door een formulier in te vullen in de Oudheidkamer, Raadhuislaan 2A Eemnes, elke zaterdag tussen 14.00 en 16.00 uur.
2. door opgave via e-mail, waarbij men gebruik kan maken van de website “wakkerendijkinbeeld.webklik.nl”
3. door telefonische opgave bij Willy Oosterbroek-Zoeten, tel. 035 – 5412143

Betaling volgt bij het afhalen van de boeken.

Gezocht

WAAR ZATEN ONDERDUIKERS IN EEMNES IN DE TWEEDE WERELDOORLOG?

Na het bezoek aan Eemnes van voormalige onderduikers Elisabeth Jans-van Bregt en Fred Witsenhuisen rees bij ons de vraag:

op welke plaatsen in Eemnes hebben gedurende de Tweede Wereldoorlog nog meer onderduikers gezeten?

Voor zover dat na al die tijd nog mogelijk is, zouden we dat enigszins willen inventariseren. Mocht u weten waar in die tijd voor kortere of langere tijd onderduikers waren ondergebracht, wilt u dat dan doorgeven aan:

Henk van Hees, Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes, Tel. 035-5389849
e-mail: info@kleinwee.demon.nl

FOTO'S VAN EEMNESSER WINKELS EN MIDDENSTAND

Eind 2012 wordt het nieuwe Eemnesser winkelcentrum De Minnehof geopend. Voor die gelegenheid is de Historische Kring Eemnes van plan om een boekje uit te geven over de Eemnesser middenstand in de afgelopen 100 jaar.

Het moet vooral een fotoboek worden en daarom zijn wij op zoek naar foto's van de Eemnesser winkels/bedrijven en winkeliers uit de afgelopen 100 jaar.

Beschikt u over dit soort materiaal, neem dan alstublieft op korte termijn contact met ons op. We willen de foto's graag scannen zodat u ze eventueel direct terug kunt krijgen. We hopen dat veel mensen kunnen meehelpen om er een aantrekkelijk boekje van te maken.

U kunt contact opnemen met:
Henk van Hees, Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes, Tel. 035-5389849
e-mail: info@kleinwee.demon.nl

NOTEERT U ALVAST:

LEDENVERGADERING HKE

29 MAART 2012 20 UUR IN DE HILT

Hengelsportvereniging FLEVO 50 jaar

JAN VAN WIJK

Op 5 januari 1962 werd de Hengelsportvereniging Flevo opgericht door Fons Bergman, Tijs Blom (schilder), Cees de Rijke en Jacob van IJken.

Het visrecht op de Eemnesser Binnenvaart was eeuwenlang het privilege van achtereenvolgens de Ambachtsheer van de beide Eemnessen en het Koninklijk Huis.

In 1885 kwam hieraan een eind omdat Koning Willem III liet weten niet langer gebruik te willen maken van dit recht. Sindsdien wordt dit door de gemeente Eemnes verpacht.

Vanaf 1928 was de visvereniging "Klein maar Dapper" de pachter. De leden hengelden echter niet maar visten met schakels (netten). Dit clubje ging in de jaren vijftig als een nachtkaaers uit. Alleen de beroepsvissers Peter Gieskens en zijn zonen Jan en Gerrit hebben tot 1985 nog met palingfuiken in de Vaart gevist.

Na de oprichting van Flevo werd een bestuur gekozen en dat bestond uit:

- A.G.J. Laurent voorzitter
- H.J. Hill secretaris
- T. Blom penningmeester
- J.Ch Vos commissaris
- J. van IJken commissaris

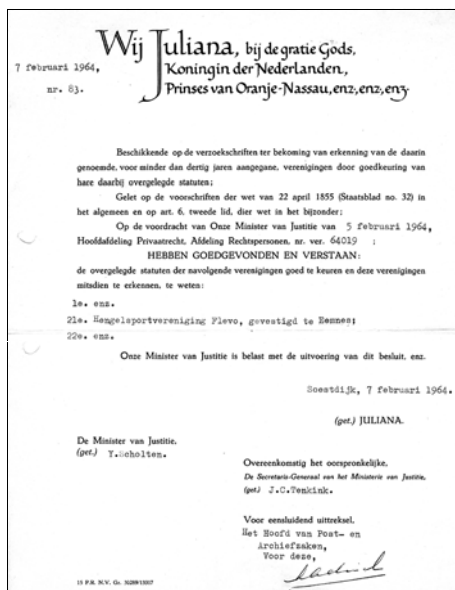
De pacht werd aangevraagd en bij het Raadsbesluit van 25 mei 1962 toegekend, waarna op 17 juli 1962 de overeenkomst betreffende het verhuur van visrecht werd getekend.

De statuten van de vereniging werden op 7 februari 1964 bij Koninklijk Besluit goedgekeurd.

Enkele bijzondere artikelen uit de statuten zijn:

- De vereniging is voornamelijk opgericht ten behoeve van ingezetenen
- Maximum aantal leden 200

Koninklijke goedkeuring van de statuten; ontvangen op 7 februari 1964.

Bestuur vanaf 1963			
A.G.J. Laurent	voorzitter	1963 - 1970	?
H.J. Hill	secretaris	1963 - 1970	
	voorzitter	1970 - 1987	
T. Blom	penningmeester	1963 - 1967	†
J.Ch Vos	commissaris	1963 - 1972	?
J. van Ijken	commissaris	1963 - 1974	?
A. Koppen	penningmeester	1967 - 1985	
C. Manten	secretaris	1970 - 1972	
D. Mellegers	secretaris	1972 - 2003	
J. Hagen	commissaris	1972 - 1980	
H. Troeder	commissaris	1974 - 2004	
J.J. van Wijk	commissaris	1980 - 1987	
	voorzitter	1987 - heden	
C. Roelofs	penningmeester	1985 - 2002	
A.H. van Ruitenbeek	commissaris	1987 - 1995	
H. Peters	commissaris	1993 - 2002	
	penningmeester	2002 - 2010	†
J. van Binsbergen	commissaris	1996 - heden	
R. Wiegers	commissaris	1997 - heden	
G. Voorburg	commissaris	2002 - heden	
F. de Caluwé	secretaris	2003 - 2006	
G. Calis	commissaris	2004 - 2006	
	secretaris	2006 - heden	
H. de Wilt	commissaris	2009 - 2010	
B. Nouwens	penningmeester	2010 - heden	

- Jeugdleden moeten de leeftijd van tien jaar, doch nog niet die van achttien jaar hebben bereikt.

Bijna 30 jaar later nl. op 30 december 1991 zijn de oude statuten in een nieuw jasje gegoten en dat was gezien de ontwikkelingen nodig ook. Zo werd o.a. de leeftijd van de jeugdleden aangepast en is het maximum aantal leden aangepast en op onbeperkt gesteld.

Het bestuur organiseert 7 viswedstrijden per jaar, waarbij wordt gestreden om wisselbekers.

Dit zijn een witvisbeker, een snoekbeker en een all-round beker, zowel voor de jeugd als voor de senioren.

In de jaren zestig, zeventig en tachtig was de jaarlijkse zeeviswedstrijd een hoogtepunt. Met een bus van de firma Tensen uit Soest vertrok het gezelschap in de vroege ochtend (4.00 uur!) naar Texel om daar aan de Waddenkant te vissen. In de jaren tachtig liep de belangstelling erg achteruit en was het niet meer verantwoord

hiermee door te gaan. In de plaats daarvan is nog enkele jaren een snertwedstrijd georganiseerd. Na afloop van zo'n wedstrijd werden de deelnemers door Herman Troeder getraakteerd op erwtensoep en roggebrood met spek.

De 25-jarige jubileumwedstrijd in 1987 werd in de Flevo-polder gehouden.

In het kader van de ruilverkaveling zijn door het Waterschap Vallei en Eem in 1995 drie mooie vissteigers aangelegd waarvan één steiger speciaal is aangepast voor senioren.

De Eemnesser Binnen- en Buitenvaart vormen een uniek viswater in een prachtige polder. Het zijn plekken waar je met je kinderen en kleinkinderen kunt vissen en genieten van de mooie omgeving met zijn dieren en vele vogels die in het voorjaar zeer actief zijn.

De Hengelsportvereniging Flevo is inmiddels uitgegroeid van circa 50 leden bij de oprichting tot 470 leden nu. Het is een gezelligheidsvereniging die gelegenheid geeft tot ontmoeting aan de waterkant en die wedstrijden organiseert. De prijsuitreiking van elke wedstrijd vindt plaats in ons stamcafé Staal onder het genot van

Viswedstrijd voor de jeugd georganiseerd door Hengelsportvereniging FLEVO.

Bewijs van Lidmaatschap van het jongste lid van de vereniging.

	HENGELSPORTVERENIGING FLEVO EEMNES Ledenadministratie: G. Voorburg, Raadhuislaan 35, 3755AA Eemnes Penningmeester: J.B. Nouwens, Vierkante Bosje 47, 3755 BG Eemnes Ingeschreven bij de K.v.K. Gool-, Eem en Flevoland onder nr. 40506484	
BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP		
Naam:	<i>Marijn Benjamin Calis</i>	
Adres:	<i>De Bazelweg 9</i>	
Postcode en Woonplaats:	<i>1252 AK Laren N.H.</i>	
Geboortedatum:	<i>8 oktober 2010</i>	
Dit bewijs van lidmaatschap houdt tevens het recht in om met twee gewone en/of één gewone en één speciale hengel te vissen in de Eemnesser binnen- en buitenvaart.		
voorzitter <i>J.J. van Wijk</i>	secretaris <i>G. Calis</i>	penningmeester <i>J.B. Nouwens</i>
Voor ongelukken, problemen, schade aan personen en eigendommen welke ontstaan tijdens activiteiten van de Hengelsportvereniging FLEVO aanvaarden de vereniging en de bestuursleden geen enkele aansprakelijkheid. Deelname aan deze activiteit c.q. wedstrijden geschiedt op eigen risico.		

een drankje en de bekende gehaktbal.

De uitreiking van de wisselbekers vindt in het voorjaar plaats tijdens een feestavond met bingo en dansen in De Deel. Staat je naam 3x achtereenvolgens of 5x verspreid op de beker, dan mag je deze voor altijd houden. Ook deze avond staat de gezelligheid voorop.

Dankzij alle enthousiaste bestuursleden uit het verleden en heden en ondersteuning van onze sponsors is de Hengelsportvereniging FLEVO geworden wat het nu is.

Rectificatie

In 'De beide Eemnessen in 1811: naar één gemeente' door Jan Out in het vorig nummer van HKE staat, dat Napoleon nooit in Baarn is geweest. Er is een discussie op gang gekomen of dit wel zo is. In ieder geval is de genoemde datum 29 oktober fout. Napoleon is vermoedelijk vanuit Amsterdam op 27 ok-

tober 1811 naar de Leusder Heide op troepeninspectie geweest. Op die datum is het mogelijk, dat hij in het voorbijgaan langs Groeneveld is gereden. Misschien is hij daar toen officieel begroet, zoals de Baarnse schoolmeester/historicus Pluim in 'De geschiedenis van Baarn' heeft beschreven.

EEN GEDENKWAARDIG MOMENT.

Op 14 november werd het 800ste HKE-lid ingeschreven. Reden voor de voorzitter Liesbeth Lemckert en de ledenwerver Jan Van Wijk een feestelijk bloemetje uit te reiken aan Jan Marten Schotsman.

Nieuwjaarsreceptie voor HKE-leden

Het bestuur van de Historische Kring Eemnes nodigt de leden en partners van harte uit voor een Nieuwjaarsreceptie.

zaterdag 7 januari 2012

van 16.00-18.00 uur

in de Oudheidkamer

We kunnen dan elkaar 'het goede' wensen, samen nog eens praten over de 'HKE-historie' van het afgelopen jaar en de plannen voor de toekomst.

JUBILEUM

50 jaar
VISVERENIGING
FLEVO

40 jaar
TENNISVERENIGING
EEMNES

TENTOONSTELLING
**Vissen achter
het net**
5 november 2011 - 28 april 2012

Oudheidkamer, iedere zaterdag geopend
van 14.00 - 16.00 uur, gratis toegang!

HISTORISCHE KRING EEMNES

Raadhuislaan 2-A, 3755 HC Eemnes | Telefoon: 035-538 1609 | www.historischekringeemnes.nl

Catalogus bibliotheek op HKE-website

In februari 2011 is de website van HKE uitgebreid met een extra groep. Na openen van www.historischekringeem-nes.nl ziet u de nieuwe groep BIBLIOTHEEK, als bijna onderste van de groene knoppen aan de linker kant van het scherm. Jaren lang kon men boeken van onze bibliotheek zoeken in de afdruk van de catalogus of op de PC in de Oudheidkamer. Nu dus ook via de website.

Zoekmogelijkheid

De eerste bladzijde van de catalogus geeft het overzicht van de ruim 20 groepen, waarin de nu aanwezige bijna 330 titels zijn ondergebracht. Een probleem van zo'n indeling is dikwijls, dat een boek eigenlijk past in meer dan één groep. Om het vinden te vereenvoudigen is er op de website een belangrijke zoekmogelijkheid. Bij veel PC's open je de zoekmogelijkheid door te klikken op het symbool "verrekijker" in de menubalk. Bij andere software van Acrobat Reader verschijnt het symbool "verrekijker" na klikken op het pijltje naast het vakje "find". Het boekje De Eembrug met catalogusnummer 2AB 23 van bijgaande afbeelding wordt bijvoorbeeld gevonden door te

zoeken met Eembrug (9 treffers) of Eembrugge (6 treffers) of Vrankrijker (2 treffers).

Nieuwe info en verzamelbeleid

Voordat de catalogus op de website is gebracht, is de informatie per boek belangrijk uitgebreid. Voor elk boek hebben wij de inhoud in enkele regels omschreven. Ook is de omvang aangeduid. Voorheen was dat niet nodig, omdat de catalogus werd geraadpleegd bij de kast met boeken. Bij gebruik van de catalogus buiten de Oudheidkamer kun je niet even in het boek kijken om iets meer over inhoud en omvang te weten.

Wij verzamelen in principe alle boeken met enige betrekking tot Eemnes. Soms staat er in een aanwezig boek maar een heel klein stukje over Eemnes. Ook verzamelen wij boeken met belangrijke informatie over de regio van Eemnes of over onderwerpen die van belang zijn voor werkgroepen van HKE. Er zijn heel oude zeldzame boeken bij. De boeken kunnen in de Oudheidkamer worden geraadpleegd. Uitleen wordt bij uitzondering toegestaan voor speciale onderzoeken.

Rom van der Schaaf, wg. Bibliografie

Nummer	2AB 23
Titel	De Eembrug
Auteur	Vrankrijker Dr A.C.J. de
Uitgever	Cie Beheer Voerende De Eembrug
Plaats en jaar	Baarn, 1961
Inhoud	Beschrijving van het ontstaan van Eembrugge en tolgelden en van reparatie, alsmede de relatie met Eemnes.
Omvang	24 blz, 23,5 x 16 blz

Deze tekst voor boek 2AB 23 is een voorbeeld van de opgave per boek.

ADVERTEERDERS:

Restaurant Eemland,
Partycentrum 't Koetshuys
Rabobank Soest Baarn Eemnes
Notariskantoor mr. W.A. van der Sluis
De Valk Hensbergen Opticiëns
Welkoop, Groen & Doen
Collectie Streefoord Kunsthandel
A.J.M. van der Wardt, Eemnes

SPONSORS:

Aannemingsmaatschappij ZVS B.V.
Eemnes
Gooiland Beveiliging B.V. – Eemnes
Adrie Hoogland Vastgoed B.V. – Eemnes
J. van Ijken B.V. Oude Bouwmaterialen
Vrienden van de Oudheidkamer

De Historische Kring Eemnes is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waardoor belastingvrije schenkingen aan de vereniging kunnen worden gedaan.

Van onze vrienden moeten we het hebben!

‘Vrienden’ vervullen stille wensen van de HKE

Voor minimaal 15 euro p.j. kunnen leden
‘vriend’ worden van de Oudheidkamer.

*Vraag inlichtingen of geef u op bij:
J. Frantsen, 035-5310442*

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

INLEVEREN KOPIJ

Kopij

- handgeschreven of getypt in overleg met redactie,
- op drager (met afdruk) en illustratiemateriaal naar J. Smids, Graanoogst 3,

- per e-mail (tekst) aan:
hke-lay-out@xs4all.nl

Kopij voor het volgende
kwartaalboekje ontvangen wij graag
voor 15 februari 2012.